

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра зарубіжної літератури

Аспекти культурної ідентичності в романі Ізі Едуджіан «Вашингтон Блек»

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «магістр»
студентки II курсу
спеціальності
«Зарубіжна література та англійська мова:
теорія та методика навчання»
Павлової Анни Дмитрівни

*галузь 01 – Середня освіта / Педагогіка
спеціальність – 014.021 Середня освіта*

Науковий керівник:
д. філол. н., проф. Бовсунівська Т. В.

Рецензент:
д. філол. н., доц. Бойницька О. С.

Допущено до захисту

Протокол засідання кафедри № ____ від _____

Завідувач кафедри _____ проф. Мірошніченко Лілія Ярославівна

Київ — 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В РОМАНІ.....	9
1.1. Культурна ідентичність у сучасному дискусі.....	9
1.2. Транзитна культурна ідентичність як концепт постколоніального дискурсу.....	19
1.3. Вплив рабства на формування афро-американської культурної ідентичності.....	22
1.4. Афро-американська культурна ідентичність і самоідентифікація у творчості Ізі Едуджіан.....	24
Висновки до першого розділу.....	28
РОЗДІЛ 2. ПОШУК ВЛАСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ВАШИНГТОНОМ БЛЕКОМ ТА ЙОГО СУПУТНИКАМИ.....	30
2.1. Приналежність і покора як шлях до втрати власної ідентичності.....	30
2.1.1. Загублені ідентичності Вашингтона Блека.....	30
2.1.2. Стирання пам'яті про минулу ідентичність у Біг Кіт та інших дорослих рабів.....	34
2.1.3. По іншу сторону системи: ставлення власників до рабів і рабства в романі.....	38
2.1.4. Проблематика «білого» аболіціонізму в романі.....	41
2.2. Подорож і творчість як провідники у пошуку культурної ідентичності.....	43
2.2.1. Малювання культурної ідентичності Вашингтоном Блеком... ..	43
2.2.2. Значення подорожі для віднайдення власного «я» в романі....	46
2.2.3. Акваріум як проект із дослідження себе.....	50
Висновки до другого розділу.....	53

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЧИТАННЯ РОМАНУ В КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ НА УРОКАХ ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ ІЗ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ.....	56
3.1. Актуальність прочитання роману для старших підлітків.....	56
3.2. План-конспект уроку позакласного читання за романом.....	58
Висновки до третього розділу.....	66
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ABSTRACT	79

ВСТУП

Упродовж всього свого життя людина значну увагу приділяє пошуку свого призначення та місця у світі, власної соціальної ролі. Для цього вона потребує чітких уявлень про навколишній світ та можливість порівнювати та віднаходити можливість ідентифікувати певну соціальну групу як свою. Все життя людина розглядає існуючі культурні шаблони, спостерігає за різними соціальними групами і постійно порівнює себе з оточуючими. Цей процес пошуку культурної ідентичності є складним і багатограним, адже він пов'язаний з формуванням своєї особистості, вибором соціальної ролі та зв'язком зі своїм корінням.

Процес пошуку власної культурної ідентичності супроводжується різними проблемами у кожний віковий період. Особливе значення він має у підлітковому віці, коли активно відбувається соціалізація, ставляться під сумнів певні норми і цінності батьків, вибудовується власна ціннісно-поведінкова система. Література здатна надавати приклади різнопланових функцій ідентичностей, допомагати знаходити відповіді на питання «Хто я?», що передбачає осмислення своєї сутності.

Читання літературних творів різних авторів дозволяє нам зануритися в різні культурні контексти та пережити життєві історії різних персонажів. Це дає нам можливість побачити, як культурна спадщина та середовище впливають на формування ідентичності та самовизначення людини. Література може стати важливим інструментом, який допомагає збагатити наше розуміння себе і світу навколо нас.

Через літературу ми можемо знайти відповіді на складні питання щодо нашої ідентичності. Вона дає нам змогу сприймати різні культурні перспективи, розуміти і приймати різноманітність людського досвіду. Літературні твори розкривають нам глибину людських емоцій, страждань, радостей та турбот, що переплітаються в ідентичності кожної людини. Вони надають нам можливість почути голоси, які можуть бути віддаленими від нашої власної дійсності, але все одно стикатися з універсальними проблемами та почуттями.

Література може допомогти нам збагатити наше сприйняття різних культур, сприяючи взаєморозумінню та толерантності. Вона розкриває нам нові перспективи, альтернативні способи мислення та сприйняття світу, що допомагає нам більш глибоко розуміти себе і інших.

Культурна ідентичність не обмежується лише нашим минулим, вона є процесом постійного розвитку і зміни. Література може впливати на нашу культурну свідомість, спонукаючи нас переосмислити наші переконання, цінності та стереотипи. Вона створює простір для діалогу, пізнання та зв'язку між різними культурами та людьми.

Роман Ізі Едуджіан «Вашингтон Блек» зображає пошук себе, власної культурної ідентичності персонажами, процес оцінки ними попереднього соціального досвіду та його співставлення зі змінами у суспільстві та власному характері, що може слугувати актуальним прикладом пошуку себе та власної культурної ідентичності старшими підлітками.

Метою роботи є дослідження аспектів культурної ідентичності, що висвітлюються в романі та їх впливу на персонажів і читача.

Досягнення цієї мети вимагає вирішення низки наступних дослідницьких завдань:

- визначити особливості сучасного погляду на культурну ідентичність;
- виділити та проаналізувати типи культурних ідентичностей персонажів твору;
- розглянути вплив на культурну ідентичність соціально-політичних чинників на прикладі рабства;
- проаналізувати вплив расової приналежності авторки та персонажів та рабовласницького минулого на формування їхньої культурної ідентичності;
- розробити план-конспект уроку позакласного читання у 10 класі в рамках обговорення культурної ідентичності та внутрішніх змін персонажів на уроках із Зарубіжної літератури у старшій школі.

Об'єкт дослідження – культурні ідентичності персонажів роману Ізі Едуджіан «Вашингтон Блек», предмет – вплив культурних ідентичностей персонажів та процесу їх усвідомлення на сюжет роману та читачів.

У своєму дослідженні ми виходили із загальної гіпотези про те, що на формування культурної ідентичності персонажів здійснюють вплив численні зовнішні чинники, окремі з яких, наприклад, рабство, сприяють стиранню культурних ідентичностей, інші, такі як подорожі та творчість, допомагають персонажам віднайти себе.

Аналіз джерельної бази показав, що серед вітчизняних дослідників вагомий внесок у дослідження культурної ідентичності зробили О. Гнатюк, Я. Грицак, Н. Денісова, К. Іващенко, Т. Каменська, А. Киридон, М. Козловець, О. Мусієздов, Т. Літвинчук, Н. Победа, О. Романенко, А. Ручка, С. Павличко, Н. Черниш, О. Швачко, С. Шостак.

Серед зарубіжних вчених проблемам культурної ідентичності у сучасній літературі приділяли увагу J. Achilles, Homi K. Bhabha, C. Brock, B. Cooper, G. A. De Vos, J. Friedman, S. Hall, Appiah Kwame, R. Lewis, K. Lubbers, S. Mills, M. Muñoz-Calvo, G. Norquay, G. Smyth, J. Sando, R. J. C. Young.

Вплив рабства на формування культурної ідентичності досліджували: W. Andrews, B. Bryce, C. Davis, S. Dayal, O. Equiano, A. Fisch, J. Gronniosaw, D. Hubbard, N. Huggins, A. Irma, E. B. Luczak, J. Misrahi-Barak, A. Mitchell, A. Pochmara, A. Rushdy, S. Samuels, D. Sheinin, A. Spaulding.

Вплив культурно-історичних чинників на постколоніальні країни вивчався B. Ashcroft, I. Bičakčić, P. Childs, P. J. Daniels, G. Griffiths, P. Hogan, H. Triffin, A. Riss, S. N. Stanley-Niaah, C. Taylor, H. Tiffin, J. Weber, P. Williams.

Особливості розвитку культурної ідентичності у Карибському басейні, враховуючи колоніальну та рабовласницьку систему в минулому, а також неоднорідний расово-етнічний склад населення і донині, становили предмет дослідження для K. M. Balutansky, B. Chevannes, S. Elswit, A. Fisch, P. Hogan, S. Schäfer. Дослідження вищезазначених авторів становлять теоретичну базу дослідження.

Методологічним підґрунтям дослідження виступає комплексна методика, яка ґрунтується на використанні історичного, порівняльного, аналітичного методів, а також методу синтезу, що дозволили проаналізувати сутність феномену культурної ідентичності в романі.

Наукова новизна магістерського дослідження полягає у тому, що аналізований текст вперше розглядається в контексті аналізу саме культурних ідентичностей персонажів.

Теоретичне значення роботи зумовлено першою спробою концептуалізації окремих аспектів роману та загалом творчості авторки, що ще не були досліджені українською науковою спільнотою та є мало дослідженими спільнотою світовою.

Практична значимість дослідження визначається тим, що основні здобутки роботи можуть бути використані для організації уроків позакласного читання та обговорення у читацьких гуртках з віковою категорією старших підлітків.

Апробація наукового дослідження. Окремі положення наукової роботи обговорювались на «VII Всеукраїнських наукових читаннях за участю молодих учених «Філологія XXI століття: нові дослідження і перспективи»», які відбулися 6-7 квітня 2023 року.

Структура дослідження. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків до роботи, а також списку використаних джерел.

У вступі обґрунтовано вибір теми та її актуальність, визначено проблематику, сформульовано мету, завдання, гіпотезу, визначено об'єкт, предмет та методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення одержаних результатів, окреслено методiku та джерельну базу дослідження, схарактеризовано структуру роботи.

У першому розділі «Теоретичні аспекти дослідження культурної ідентичності в романі» акцентуються попередні дослідження культурної ідентичності у сучасному дискурсі, зокрема постколоніальному. Розглядаються підходи до визначення впливу рабства як системи на формування афро-

американської культурної ідентичності, акцентується вплив афро-американської культурної ідентичності на творчість Ізі Едуджіан.

У другому розділі «Пошук власної ідентичності Вашингтоном Блеком та його супутниками» представлено аналіз впливу рабства як системи на ідентичність персонажів роману, проаналізовано відмінність у формуванні культурної ідентичності та почуття приналежності персонажами, що були народжені на плантації на прикладі Вашингтона та тими, хто був привезений на Барбадос у дорослому віці на прикладі Біг Кіт. Проаналізовано ставлення рабовласників до рабства та висвітлення проблематичності «білого» аболіціонізму в романі. Розглядаються подорож і творчість як провідники у пошуку власної ідентичності та важливість акваріума не тільки як наукового проекту, але і як платформи для дослідження себе головним героєм роману.

У третьому розділі «Особливості прочитання роману в контексті вивчення культурної ідентичності на уроках позакласного читання із зарубіжної літератури у старшій школі» представлено план-конспект уроку позакласного читання за романом Ізі Едуджіан «Вашингтон Блек» для 10 класу. Темою представленого уроку визначено «Прагнення до свободи та пошук себе у романі Ізі Едуджіан «Вашингтон Блек»».

Висновок представляє загальні результати магістерського дослідження. Перелік джерел містить 84 позиції. Повний обсяг роботи 62 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В РОМАНІ

1.1. Культурна ідентичність у сучасному дискусі

Кінець ХХ-початок ХХІ століття масово асоціюється з глобалізацією та трансформацією, певними стираннями культурних і національних кордонів. Історико-культурна ситуація, що складається у сучасному світі, засвідчує підвищення інтересу до проблеми визначення ролі культурної ідентичності у формуванні національної ідентичності та самовизначення особистостей.

Критики глобалізації наголошують на тому, що вона може призвести до затримання або зникнення унікальних культурних традицій та цінностей. Вони вважають, що у світі, де все більше прагне до стандартизації та гомогенізації, культурна ідентичність стає важливим ресурсом для збереження культурного розмаїття та самобутності.

З іншого боку, приверженці глобалізації вбачають у ній можливість обміну ідеями, знаннями та культурою між різними народами, що сприяє взаємному збагаченню та виробленню нових культурних форм. Вони стверджують, що глобалізація розширює горизонти ідентичності, надаючи людям можливість відчувати себе частиною глобальної спільноти, в якій цінуються різноманітність та взаєморозуміння.

Однак, в сучасному світі виникають нові виклики для культурної ідентичності. Цифрова революція, швидкі зміни технологій та зростання соціальних мереж створюють нові простори для взаємодії та спілкування, але водночас можуть призводити до втрати особистого контексту і відчуття коренів. Люди стикаються з питанням, як знайти баланс між світовою культурою та збереженням своєї унікальності, як знайти своє місце у глобальному суспільстві.

Р. Ніцен зазначає, що окрім універсалізації, розчинення, реконструкції місцевих ідентичностей, світова глобалізація одночасно спонукала до укріплення соціальних кордонів та оновлення культурних переконань [65, с. 15].

Сандо додає, що світова глобалізація підвищила інтерес до культури та ідентичності інших народів, дуже часто не відомих широкому загалу до того [75, с. 9].

При цьому глобалізація критикувалася, як продовження концепції універсалізму, ідеї унітарної та однорідної людської природи, яка маргіналізує та виключає відмінні характеристики суспільств.

У сучасному світі, де люди з різних культур і націй мають можливість взаємодіяти і спілкуватися швидше і легше, культурна ідентичність стає багатограннішою і складнішою. Вона вже не обмежується лише національною приналежністю, а враховує вплив глобальних тенденцій, міграційних процесів, культурного обміну та інших чинників. Вона втілюється в мові, традиціях, обрядах, віруваннях, харчуванні, одязі та багатьох інших аспектах культури, які визначаються індивідуальним досвідом, спадковістю та взаємодією з навколишнім середовищем.

За словами І. Бічакчіч, «Припущення про універсалізм є фундаментальною рисою побудови колоніальної влади, оскільки «універсальні» риси людства є характеристиками тих, хто займає позиції політичного панування. Саме ці люди є «людьми», які мають законну історію, які живуть у світі» [20, с. 15].

Культурна ідентичність є динамічним явищем, яке підлягає постійним змінам та адаптації до нових умов. Люди впливають на свою ідентичність, активно обираючи ті аспекти культури, які найбільше відповідають їхнім потребам і цінностям. У цьому процесі література та мистецтво відіграють важливу роль, надаючи простір для самовираження, роздумів про світові питання та пошуку власного місця в ньому.

При цьому, культурна ідентичність не повинна викликати ворожість чи відчуження від інших культур. Вона має бути відкритою до діалогу та взаєморозуміння, сприяючи культурній різноманітності та взаємному обогаченню. Важливо виробляти толерантне ставлення до інших культур, а також брати участь у культурному обміні та співпраці для підтримки різноманітності та збереження культурного надбання людства.

Культурна ідентичність також відіграє роль у політичному та соціальному контексті. Вона може стати силою мобілізації та об'єднання людей, які об'єднуються навколо спільних цінностей, традицій та ідеалів. При цьому важливо зберігати баланс між захистом та просуванням власної культури та повагою до прав інших груп, уникати етнічних конфліктів та дискримінації.

Однак, у світлі останніх світових подій, глобалізація втрачає не тільки темпи розвитку, але й поступово відходить в історію, поступаючись місцем регіоналізації та націоналізації. Вихід США із Транстихоокеанського партнерства, BREXIT, глобальна пандемія COVID-19, а після цього ще і повномасштабне вторгнення в Україну показали, що міжнародні зв'язки не настільки вже і сильно пов'язують такі різні культурно країни глобального світу.

Останні п'ять років найбільші країни світу передивляються вигідність міжнародних домовленостей на користь локальних союзів. Цьому сприяють і кліматичні та економічні проблеми. Політичні кризи в суспільствах теж сприяють приходу до влади політиків, які зосереджені більше на розвитку національної економіки, підтримки локальних виробників та власної культури.

Процеси регіоналізації та націоналізації дозволяють людям ототожнювати себе зі своїм регіоном, підвищують інтерес до їхньої культурної ідентичності, унікальних культурних аспектів регіону чи країни та сприяють почуттю гордості за свою спадщину.

Варто зазначити, що регіоналізація та націоналізація можуть мати як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, вони сприяють зміцненню самосвідомості та самовизначенню культурних груп, збереженню та просуванню унікальних культурних традицій і спадщини. Це дає людям можливість відчувати себе часткою великого пазлу, що складається з різноманітних культурних елементів, і відчувати гордість за свою культурну спадщину.

У світі, де спостерігається зростання глобального спілкування та культурного взаємодії, збереження та розуміння культурної ідентичності стає ще більш важливим завданням. Важливо віддавати належну увагу розумінню та

поважанню різноманітності культур та сприяти міжкультурному діалогу, що сприяє зміцненню спільного глобального співтовариства.

У подоланні викликів, пов'язаних з культурною ідентичністю, важливо пам'ятати, що всі люди мають право на свободу вибору та вираження своєї культурної ідентичності, підтримку своїх культурних традицій і цінностей. Пропагування взаєморозуміння, толерантності і співпраці між культурами сприяє збереженню культурної різноманітності і створенню гармонійного суспільства.

Регіоналізація створює міцніший зв'язок між людьми та місцевою культурою, надаючи платформу для вираження та популяризації місцевих звичаїв, традицій, мови, історії. Це також сприяє гетерогенізації культури та сприяє посиленню інтересу до переосмислення історії та культурної ідентичності. З'являються та набирають популярності націоналістичні та правозахисні рухи, що відстоюють права історично пригноблених національних та культурних груп.

З іншого боку, такі процеси можуть призводити до збільшення етнічної та культурної ворожнечі, виникнення конфліктів і взаємної недовіри між різними культурними групами. Націоналістичні настрої можуть стимулювати виникнення дискримінації, виключення та відокремлення, які загрожують міжкультурному діалогу та співіснуванню. Тому важливо знайти баланс між підтримкою культурної ідентичності та відкритістю до інших культур, щоб створити гармонійне і різноманітне суспільство.

На практичному рівні, формування культурної ідентичності в умовах регіоналізації та націоналізації може залежати від різних чинників, таких як освіта, медіа, політичні установи та громадські організації. Створення сприятливого середовища для розвитку рухів для збереження культурних цінностей, простору для культурного обміну та діалогу, підтримки міжкультурного розуміння та толерантності.

Важливою складовою цих рухів стають постколоніальні теорії. Деніелс вважає поширення постколоніальної літератури найбільш хвилюючою частиною

сучасної літератури англійською мовою, наголошуючи, що вони дають початок великій кількості ідей, концепцій, проблем та суперечок [30, с. 3].

На думку М. Павлишина, постколоніальний дискурс нерозривно пов'язаний із культурною ідентичністю, адже: «Виникнення політичного та культурного постколоніалізму — це поступовий процес, який складається з багатовимірних і неодночасних змін в поглядах і діях осіб та груп» [8, с. 66].

Б. Ешкрофт, Г. Гріффітс, Г. Тріффін розглядали вплив постколоніальних теорій на різні аспекти культурної ідентичності, такі як національність, расова та етнічна приналежність, мова та інші. Вони зазначають, що постколоніальні культурні ідентичності невідворотно гібридизуються, залучаючи діалектичні відносини між європейською онтологією та епістемологією та імпульсом до створення або відтворення незалежної місцевої ідентичності [15, с. 95].

За регіоналізації відтворенню незалежної місцевої ідентичності також сприяє деколонізація, як процес дослідження засобів, за допомогою яких було нав'язувано певний погляд на місцеву культуру Європою в умовах колоніального панування над більшою частиною решти світу.

Наразі важливою частиною наукових пошуків стають дослідження відмінностей суспільств поряд із множинністю специфічних культурних ефектів і реакцій, які створюються цими суспільствами, що вкотре порушує контраверсійні питання ідентичності.

Проблема ідентичності не є чіткою та фіксованою концепцією. Культурна ідентичність також може бути багатошаровою, складаючись з різних аспектів, таких як національна, етнічна, релігійна, гендерна, мовна, географічна та інші. Вплив кожного з цих аспектів може варіюватись залежно від контексту і індивідуальних досвідів людини. Муньоз Кальво пише, що вона стає проблемою тільки в умовах кризи та сумнівів [64, с. 121].

Ідентифікація окремої людини, групи людей чи нації в постколоніальних теоріях завжди пов'язана з «іншим», тобто вони визначають себе як «ми» з існуванням «іншого». Інакшість є властивістю розпізнавати ідентичність у постколоніальну епоху.

Оскільки ідентичність не є стабільним і фіксованим поняттям, як С. Хол підтверджує: «Ідентичність виникає як певний нерегульований простір або невіршене питання в цьому просторі між низкою пересічних дискурсів» [48, с. 10], і вплив колоніальної спадщини був багатовимірний, окрім того, що в різних місцях були різні наслідки колоніалізму, питання ідентичності поставало в різних формах і формах. Колективна та індивідуальна ідентичності також відрізняються фізично та психологічно. Опір процесу деколонізації набув різних обрисів через країни, суспільства та окремих людей. Таким чином, ідентичність «не просто нав'язана. Її також обирають і активно використовують, хоча й у певних соціальних контекстах і обмеженнях».

Інші постколоніальні теоретики, і, стверджують, що зі збільшенням кількості іммігрантів, гібридних націй і створенням культурно розмаїтих країн питання ідентичності трансформується, і деякі аспекти, наприклад, мова, починають відігравати помітно меншу роль. Адже англійська мова використовується у різних країнах, однак їх населення, а також мігранти чи їх нащадки можуть ідентифікувати себе зовсім інакше [11, с. 127].

І Чарльз Тейлор, канадський філософ із Монреаля, Квебек, професор філософії та політології в Університеті Макгілла, наполягає на необхідності бути автентичними щодо їхньої думки: людина має бути тим, ким вона є насправді, і її потрібно визнавати та поважати як таку. Неважливо, окрема особа чи група, кожен потребує та вимагає визнання. Існує теза про те, що ідентичність і визнання пов'язані між собою і що без належного визнання ідентичність може бути знецінена: «Невизнання або неправильне визнання може завдати шкоди, може бути формою гноблення, ув'язнення когось у фальшивому, спотвореному та зменшеному способі існування» [81, с. 25]

За словами Ч. Тейлора, створення ідентичності — це не те, що ми робимо самостійно, оскільки на людей впливає оточення. Люди, якими ми оточуємо себе, родина та місцева громада, є частиною того, що формує нас, і через діалог з ними ми відкриваємо, ким ми є [81, с. 36].

Через діалог і самовираження ми вчимося розуміти себе та навколишнє. Ми використовуємо різні способи вираження, такі як: словесна мова, художня мова, наша любов і співчуття, щоб сигналізувати оточенню про те, що ми думаємо та відчуваємо.

За допомогою цих виразів ми обмінюємося значеннями з іншими, а через ці діалоги ми дізнаємося, що ми насправді думаємо, відчуваємо та маємо на увазі. Ми відкриваємо, хто ми є: наша ідентичність.

Кваме Ентоні Аппія, професор філософії та права в Університеті Нью-Йорка, погоджується з Ч. Тейлором, що поточні питання політичного та соціального життя зосереджені головним чином на визнанні та праві людей на автентичність.

Однак, К. Е. Аппія вважає, що існує два виміри ідентичності: колективний вимір і особистий вимір. К. Е. Аппія стверджує, що коли Ч. Тейлор говорить про визнання ідентичностей, він має на увазі колективні ідентичності: групи, які представляють «колективні соціальні ідентичності: релігію, стать, етнічну приналежність, «расу», сексуальність» [57, с. 150]. К. Е. Аппія не впевнений, наскільки люди повинні поступатися автентичністю, коли йдеться про їхню політичну мораль, і вважає, що для цього потрібен новий підхід, не монологічний і не суттєвий [57, с. 151].

Стюарт Хеннінгем, культуролог і соціолог, розглядає розвиток культурної ідентичності та репрезентації по-іншому. Він говорить про необхідність визнання неоднорідності та різноманітності «через концепцію «ідентичності», яка живе з відмінностями та через них, а не всупереч їм, за гібридністю» [49, с. 135].

Він пояснює, що жителі Карибського басейну в основному походять з Африки. Вони були різноманітною групою людей, яким довелося відтворювати себе та свою ідентичність протягом поколінь. Сьогодні вони стали гібридним народом: креоли. Він підкреслює, що створення ідентичності «ніколи не є завершеним, завжди в процесі та завжди конститується всередині, а не зовні репрезентації» [49, с. 122].

С. Хеннінгом також стверджує, що будь-яка репрезентація має певну позицію у часопросторі, «ми всі пишемо і говоримо з певного місця та часу, з історії та культури, які є специфічними» [49, с. 122].

Згідно з Колінзом Хіллом, культурна ідентичність може бути визначена двома способами: як спільна культура і як «питання «становлення», а також «буття»» [50, с. 225]. Перший – через спільну культуру, яка є колективною культурою, відображає спільні історичні та культурні коди та досвід народу. Ця колективна ідентичність приносить людям відчуття того, що К. Хілл називає «єдністю» [50, с. 223].

Пошуки ідентичності полягають у дослідженні того, що колоніалізм намагався стерти, а потім відтворенні минулого, переказувані його замість того, щоб заново відкривати лише на археологічних матеріалах. К. Хілл наголошує на важливості «уявного повторного відкриття» та вказує на те, що ««приховані історії» були важливим чинником підйому багатьох сучасних соціальних рухів [50, с. 224].

Другий погляд на культурну ідентичність, «становлення» або «буття», йде далі, ніж просто бачення того, що ми маємо спільного: воно дивиться на те, ким ми є, або, радше, як наголошує К. Хілл, ким ми стали. Він зазначає, що оскільки історія перервала розвиток людей Карибського басейну колонізацією, вони були сформовані цим і стали чимось новим. Вони мають справу з травмою колонізації та наслідками того, що могутній Захід їх принижує через те, що вони бачать і відчувають себе «іншими»: вони перебувають у процесі становлення.

К. Хілл також зазначав, що «Культурна ідентичність ... належить майбутньому так само як і минулому. Це не те, що вже існує, виходить за рамки місця, часу, історії та культури. Культурні ідентичності звідкись походять, мають історію. Але, як і все історичне, вони постійно змінюються» [50, с. 225].

Вітчизняна дослідниця Т. Літвинчук вважає, що хоча людство доволі часто зіштовхується із потребою самовизначення, до перегляду питання ідентичності здебільшого спонукають зовнішні фактори [6, с. 94].

Професорка соціології Біркбека Автар Брах розглядає наслідки, які транснаціональність може мати у зв'язку з діаспорою та ідентичністю. У своїй роботі «Діаспора, кордон і транснаціональна ідентичність» вона зосереджується на питаннях, що обертаються навколо раси, статі та етнічної ідентичності. Б. А. Брах стверджує, що поняття діаспори може використовуватися теоретично щодо історичного досвіду та має розглядатися у зв'язку зі сферами ідентичності, суб'єктності та соціальних відносин.

Вона пише: «Я стверджую, що концепція діаспори пропонує критику дискурсів фіксованого походження, водночас беручи до уваги прагнення додому, яке не те саме, що бажання «батьківщини»» [58, с. 614-615].

Б. А. Брах припускає, що поняття дому є відносним, оскільки не кожне корінне населення хоче чи може повернутися до своєї оригінальної культури, нації чи країни. Натомість саме відчуття приналежності до народу чи культури можна включити в новий спосіб життя.

На додаток, Б. А. Брах стверджує, що також важливо враховувати: расу, стать, мову та покоління при конструюванні та аналізі «нас» проти «інших», оскільки ці вищезазначені фактори впливають на те, як створюються соціальні розбіжності, а також на те, які елементи можуть бути більш панівним, ніж інші.

Щоб проілюструвати це, Б. А. Брах використовує приклад подорожей іммігрантів до нових поселень. Б. А. Брах стверджує, що завершення подорожі та спосіб, яким іммігранти поселяються, є цікавими у зв'язку з соціальними відносинами раси, сексуальності, класу та статі, а також щодо економіки, державної політики та інституцій.

Ці фактори впливають на те, де іммігранти вирішують оселитися, оскільки вони часто намагаються знайти місця, де вони можуть ідентифікувати себе з іншими людьми. М. Бек описує процес ситуації як створення відмінностей між однією групою та іншою: між нами та ними та пише наступне: «Концепція діаспори зосереджується на конфігураціях влади, які диференціюють діаспори всередині, а також розміщують їх по відношенню одна до одної» [18, с. 15].

Таким чином під час цих подорожей створюються різні наративи, як індивідуальні, так і колективні, а виробництво та відтворення досвіду призводить до різних історичних і культурних спогадів.

Згідно з С. Брок, це також впливає на те, що кваліфікується як «дім» для діаспори, оскільки одне покоління іммігрантів може пам'ятати все про країну, з якої вони походять, тоді як інше може пам'ятати лише деякі аспекти через історії та перекази їхніх родичів [22, с. 225]. Інші дискурси, такі як раса та стать, також формують спогади та досвід окремих людей і поколінь, що часто призводить до різного сприйняття того, що передбачала їх оригінальна культура та історія.

З цієї причини, аналізуючи або намагаючись зрозуміти концепцію діаспори у зв'язку з ідентичністю, важливо розглянути всю безліч пересічних аспектів життєвого досвіду, як стосовно окремої особи, так і групи, перш ніж мати можливість повністю зрозуміти, як вона впливає на розуміння ними історії та культури.

Нове значення ідентичності є непередбачуваним, з напівкривими соціальними системами колонізаторів і колонізованих, що означає, що інший у будь-якому випадку більше не є іншим. Постколоніальна ідентичність не викривлена до парних стосунків, а скоріше дещо посеред них, як стверджує Гелен Тіффін, це стосується переконливого зв'язку між колоніальною традицією та прагненням створити особливу ідентичність [82, с. 25].

Крім того, важливо підтримувати розуміння та прийняття культурної ідентичності в політичних, юридичних і соціальних сферах. Забезпечення рівних можливостей для всіх культурних груп, боротьба з дискримінацією та створення інклюзивного середовища сприяють підтримці культурної різноманітності та побудові гармонійного суспільства.

Враховуючи важливість збереження культурної ідентичності, необхідно підтримувати і розвивати міжнаціональний діалог і співпрацю. Взаєморозуміння та обмін досвідом між різними культурами сприяють побудові мирного та толерантного світу. Для досягнення цих цілей, можна сприяти міжкультурній

освіті, організовувати міжкультурні програми та обміни, а також створювати платформи для спільної роботи та співпраці між культурними групами.

Питання культурної ідентичності є найактуальнішим питанням постколоніального часу та літератури, хоча воно і викликає найбільше дебатів в усіх постколоніальних спільнотах. Через обставини постколоніального періоду та ризиковані умови, з якими зіткнулися щойно звільнені нації та країни в їхніх пошуках та організації своєї самобутньої ідентичності, період відтворення соціальної та індивідуальної ідентичності відзначається битвами за визволення на всіх рівнях життя: культури, економіки, мистецтва тощо, які вимагали відвоювання фактичної ідентичності, раніше втраченої владою колонізації.

Крім того, суміш різноманітних культур породила нові культурні ідентичності в постколоніальний час. У такий спосіб виникла ідея та наявність нової важливості та ускладнення ідентичності, змішання з'являється як результат колонізатора та колонізованого.

1.2. Транзитна культурна ідентичність як концепт постколоніального дискурсу

Транзитна культурна ідентичність – це концепт, який описує процес формування ідентичності в умовах міграції, де особа знаходиться в стані переходу між культурними середовищами і взаємодіє з ними. У постколоніальному дискурсі цей термін використовується для опису ідентичності осіб, які живуть в країнах, що колись були колоніями, і досі переживають наслідки колоніальної епохи, але знаходяться в стані переходу до нової культурної ідентичності.

Транзитну культурну ідентичність досліджували багато постколоніальних теоретиків, серед яких можна виділити Стюарта Холла, Гомі Баббу, Хомі К. Бхабху та інших. Стюарт Холл, британський культурний теоретик та засновник постколоніальних студій, активно досліджував транзитну культурну ідентичність в контексті глобалізації та постколоніального досвіду.

С. Холл зазначає, що культурна ідентичність не є статичним феноменом, а є постійним процесом, в якому люди стикаються з різними культурами та традиціями, переосмислюють свої цінності та норми, та формують свою ідентичність на основі цього досвіду [48, с. 9].

У своїх роботах С. Холл наголошував на тому, що транзитна культурна ідентичність може бути складною, болісною та невизначеною. Він використовував поняття "міжкультурного гібриду" (intercultural hybridity), щоб показати, як культурні впливи можуть змішуватись та взаємодіяти, щоб створювати нові форми культурної ідентичності. Транзитна культурна ідентичність на його думку пов'язана з процесом адаптації до нового культурного середовища і змінами, які відбуваються в особистісному світогляді та сприйнятті світу. У постколоніальних країнах, де майже кожен має свою власну історію транзитної культурної ідентичності, цей концепт набуває особливого значення [48, с. 12].

У постколоніальному дискурсі, транзитна культурна ідентичність зазвичай є результатом змішування різних культур, що виникає внаслідок колоніального періоду, внаслідок міграцій, або через зближення культур у процесі глобалізації. Також варто зазначити, що транзитна культурна ідентичність є більш динамічною і флексібільною, ніж традиційна культурна ідентичність, оскільки вона не залежить від однієї культури, а може бути сформована з елементів різних культур [48, с. 13].

Транзитна культурна ідентичність в постколоніальному дискурсі відображає складний процес формування ідентичності, який супроводжується постійними змінами та перетвореннями. Це пов'язано з тим, що постколоніальні народи переживають перехідний етап від колоніального минулого до нової незалежної культурної ідентичності. Цей перехідний етап може бути зв'язаний з такими факторами, як міграція, еміграція, вторинна дисперсія, глобалізація та інші.

Транзитна культурна ідентичність відображається в постколоніальних літературних творах через поєднання різноманітних культурних впливів та

рефлексію на питання ідентичності. Автори, які стикаються з такими проблемами, часто використовують різні техніки, такі як гібридизація, мімікрія, перетворення та інші.

Концепція транзитної культурної ідентичності виникла в контексті постколоніального дискурсу, де були поставлені питання про культурну спадщину та її вплив на людську ідентичність в країнах, що пережили колоніальну епоху.

Одним з ключових аспектів транзитної культурної ідентичності є те, що вона передбачає ступінь перетину та взаємодії культур. Така ідентичність описує не просто наявність різноманітної культурної спадщини у людини, але і саму динаміку та взаємодію різних культур, які формують її ідентичність. У світі, що переживає інтенсивну глобалізацію та зростаючу міграцію, транзитна культурна ідентичність стає все більш актуальною та складною для розуміння. [48, с. 24].

Важливо відзначити, що транзитна культурна ідентичність не є статичною або одноразовою концепцією. Вона неперервно еволюціонує та змінюється внаслідок взаємодії людей з різними культурами та соціальними контекстами. Це може включати в себе прийняття нових цінностей, звичок, мов, традицій та способів життя, а також переосмислення та переоцінка власної культурної спадщини.

У постколоніальному дискурсі транзитна культурна ідентичність набуває особливого значення, оскільки вона розглядається в контексті впливу колоніальної влади на формування культурних ідентичностей. Колоніальне володіння внесло свій вплив на культури та способи життя народів, що підпадали під його владу, і в результаті створило складну динаміку взаємодії між колонізаторами та колонізованими.

Транзитна культурна ідентичність може також мати значення для міжкультурного діалогу та взаєморозуміння. Коли ми розуміємо та цінуємо різноманітність культур, ми стаємо більш толерантними та відкритими до нових ідей та поглядів. Це сприяє побудові гармонійних відносин між людьми з різних культур, сприяє розвитку міжкультурної співпраці та взаємовигідних взаємин.

Отже, транзитна культурна ідентичність є складним та цікавим явищем, що відображає взаємодію та перетин різних культур у сучасному світі. Вона розкриває унікальні можливості для розвитку, творчості та взаєморозуміння. Розуміння та цінування транзитної культурної ідентичності допомагає нам побудувати більш толерантне та різноманітне суспільство, в якому кожна людина може знайти своє місце та відчутися прийнятою в своїй унікальній культурній спадщині.

1.3. Вплив рабства на формування афро-американської культурної ідентичності

З 1400-х років європейські дослідники почали прокладати морські атлантичні шляхи для торгівлі на кораблях. Це відкриття нових земель вимагало швидкого заселення та величезного зусилля з освоєння, і саме тут почали виникати перші ознаки залучення африканського населення як примусової робочої сили, яку масово вивозили на американські континенти.

Багато культур практикували рабство протягом століть до того, але до середини XV століття рабство було вже майже не розповсюджено в Європі, але доступ до Африки дозволив європейцям поновити його, водночас стверджуючи, що Бог благословив їхні починання. Тому колонізатори використовували християнство як виправдання для розширення работоргівлі: «Це християнське виправдання поневолення африканців тривало доти, доки існувало рабство в Америці» [83, с. 7].

Обіцяючи багатство і свободу для європейців, Америка сильно покладалася на рабство, щоб побудувати американську мрію. Європейські колоністи започаткували систематичне рабство, за допомогою якого ті, хто був іншим, підлягали поневоленню, включаючи корінних американців.

Расистська ідеологія відзначила корінних американців і африканців як язичників та дикунів, а отже, вважаючи їх нижчими за білих європейців. За оцінками вчених, понад 12 мільйонів африканців перетнули Атлантичний океан,

причому близько 5 відсотків висадилися в Північній Америці, а решта в Південній [83, с. 17].

Західні імперські держави систематично спотворювали інформацію про колонії, щоб виправдати свої завоювання та колоніальне панування. Вони не проявляли бажання та витрачали часу на те, щоб дізнаватися про корінне населення, яке вони колонізували, або навчитися чомусь від нього. Замість цього, імперіалісти наліпили загальноприйняті стереотипи та принижувальні припущення, які представляли як наукову правду, що виправдовувала їх колоніальну владу [60, с. 24].

У цей період виникли проблеми, пов'язані з прийняттям законів, які забороняли міжрасові шлюби та народження дітей, оскільки виникла складність у визначенні того, хто був чорношкірим і хто міг бути поневоленим [83, с. 29]. Білі робітники визнавали себе вищими на основі расової приналежності, а чорношкірих робітників вважали нездатними виконувати кваліфіковану роботу, попри те, що вони довели свою здатність. Крім того, рабовласникам було дозволено вбивати своїх рабів як покарання.

Г. Вільямс пояснює, як через «правові постанови та законодавство можна побачити, як рабство та расизм ростуть разом. Оскільки темношкірих людей перетворювали на довічних рабів, люди при владі відокремлювали їх, поводитися з ними інакше й робили це таким чином, що принижували їх. Ідеологія переваги білих закріпилася» [83, с. 30]. Таким чином, був створений колоніальний наратив чорної меншовартості.

Рабство було не тільки гнітючою законодавчою системою, але й було виправдано етичними, моральними та філософськими стандартами ідеологією раси, яка була додатково посилена та посилена після скасування рабства [84, с. 37]. Ці расові теорії показують, що расизм є прямим наслідком рабства, як ідеології імперій, які давно минули.

Рабство та расизм стали печатками в історії людства, що змінили життя мільйонів людей. Вони створили нерозривний зв'язок між економічною експансією, культурною асиміляцією та насильством. Розуміння цих історичних

подій та їх впливу допомагає нам краще розуміти сучасний світ і робити кроки до більш справедливого та рівного суспільства.

1.4. Афро-американська культурна ідентичність і самоідентифікація у творчості Ізі Едуджіан

Ізі Едуджіан — канадська письменниця ганського та карибського походження, яка у своїх творах досліджує досвід темношкірих людей у Канаді та в усьому світі, а також аналізує вплив колоніалізму та культурної ідентичності на їх життя [13, с. 17]. Її твори сприяють кращому розумінню досвіду афроамериканців у Канаді та в усьому світі та наголошують на постійному впливі колоніалізму на формування культурних ідентичностей сучасних людей [16, с. 127].

Вона народилася в 1978 році в Калгарі, Альберта, і виросла у Вікторії, Британська Колумбія. Закінчила Університет Вікторії та вважала, що найбільший вплив на її творчість мала Тоні Моррісон [19]. Окрім письма, Едуджіан також є викладачем і викладала творче письмо в Університеті Вікторії та Університеті Британської Колумбії. Вона була стипендіатом кількох престижних письменницьких програм, зокрема Центру мистецтв і творчості Банфа та Конференції письменників у Севані [35, с. 17-18].

Батьки письменниці – перше покоління мігрантів із Гани до Канади, що вплинуло на її самоідентифікацію та відчуття приналежності до канадської нації. За словами письменниці, її культурна ідентичність була сформована як канадським оточенням, яке вона мала у школі, університеті, на роботі, так і сім'єю та ганськими традиціями [19]. Сім'я намагалася підтримувати традиції та прищеплювати ганську культурну ідентичність, що сформувало Ізі Едуджіан одночасно і як представницю канадської, і ганської культур.

Крім того, важливим чинником у формуванні її культурної ідентичності була політика мультикультуралізму в Канаді, яка передбачає сприйняття різних культур населення країни як окремих пазлів, що разом складають канадську

націю, тож кожна ідентичність є унікально та важливою для формування так званої «спільної картини» канадської держави.

Значний вплив на бажання досліджувати ідентичність афроамериканців мала також творчість Тоні Моррісон. За словами Ізі, із творчістю Моррісон вона познайомилася завдяки посилці від батька та примірнику журналу “Time”. Хоча до того вона намагалася прочитати «Дігтяну крихітку» у віці п'ятнадцяти років, усвідомлення всієї комплексності ідентичності темношкірого населення Канади прийшло тільки у дорослому віці [40].

Завдяки творчості Моррісон, що стверджувала немонолітність, унікальність досвіду кожного афроамериканця у своїх творах, вплив інтерсекціональності та постколоніалізму на ідентичність, Ізі Едуджіан продовжила цю традицію у своїх творах. Вона досліджувала, як на культурну ідентичність впливають численні інші аспекти – сирітство, особливі потреби, викликані обмеженими фізичними можливостями, політика колоризму в країні, війни, суспільний клас та рівень доходів у родині.

Результатом цих досліджень є три художні романи, в яких описано життя та пошуки власної культурної ідентичності, свого дому різними темношкірими людьми у різних умовах: расистського суспільства в Канаді часів сегрегації, нацистського суспільства Європи часів другої світової війни чи рабовласницького суспільства Барбадосу XIX століття. Її персонажі знаходяться у пошуках власного дому, розглядаючи цей концепт домівки через призму власного світосприйняття, заснованого на культурній ідентичності.

У 2004 році вийшов друком її перший роман під назвою «Друге життя Семюела Тайна». Дія роману відбувається в невеликому містечку в Альберті, Канада, і розповідає історію Семюела Тайна, який намагається зорієнтуватися в переважно білій громаді. Як темношкірий Семюель намагається знайти почуття приналежності до міста, і часто зазнає расизму та дискримінації [39, с. 51].

Попри труднощі, з якими стикається Семюель, він спирається на свою культурну спадщину та сімейну історію як на засіб орієнтування в місті. Він

шукає розради у своїх спогадах про свого батька та зв'язку з африканським корінням, що дає йому почуття гордості та власної гідності.

Крім того, Семюель має дуже теплі стосунки з сім'єю, вони підтримують одне одного і це допомагає кожному члену родини долати щоденні перешкоди.

I. Едуджіан також досліджує вплив спільноти на культурну ідентичність. Показано, що місто глибоко розділене за расовою ознакою, а чорні та білі мешканці живуть окремо. Всупереч цьому, Семюелу вдається налагодити зв'язки з деякими білими жителями, які починають розуміти та цінувати його. Роман підкреслює важливість спільноти у формуванні культурної ідентичності та силу співчуття та розуміння в подоланні культурних розбіжностей [31, с. 9].

Вона зазначала, що вважає, що місце фізичного проживання значно впливає на формування культурної ідентичності людини [38, с. 47], навіть якщо вона не відчуває своєї приналежності чи інші представники спільноти бажають її виключити.

Перебуваючи на стипендії в Штутгарті, Німеччина, Ізі почала написання другого роману «Напівкровний блюз» (2011), який розповідає про двадцятирічного джазового музиканта змішаної раси у Берліні 1930-1940-х років. Роман заглиблюється в теми расизму, ідентичності та приналежності, а також містить потужний коментар щодо впливу історичних подій на культурну ідентичність [29, с. 89].

Події роману розповідають про Ієроніма (Ієро) Фалька та його колег – джазових музикантів, які перебувають у складній расовій динаміці епохи. Ієро – «рейнський бастард», або дитина, народжена білою німкенєю та чорношкірим батьком-африканцем, якого пізніше заарештовують у Парижі, і більше про нього ніхто не чує. Роки потому одноклассник Сід Гріффітс повертається до Берліна, щоб дізнатися, що сталося з його колишнім другом [25, с. 161].

Важливим елементом формування культурної ідентичності у романі є музика, а саме джаз. Він використовується не тільки як засіб самовираження, але і як спосіб виступити проти маргіналізації та пригноблення.

Геро опинився між двома культурами та намагається знайти почуття причетності до кожної з них. Його досвід підкреслює складність культурної ідентичності та вплив расизму на людей. Водночас у країні до влади приходять нацистська партія. Герой змушений протистояти жахам геноциду та расизму і саме стійка культурна ідентичність дає йому сили до спротиву та виживання [29, с. 91].

У 2020 році Ізі створила збірку «Out of the Sun: On Race and Storytelling» на запрошення CBC Massey Lectures, досліджуючи зв'язок між мистецтвом і расою. Крізь призму образотворчого мистецтва, літератури, кіно та життєвого досвіду автора, Out of the Sun досліджує зображення темношкірих історій у мистецтві, пропонуючи нові перспективи, щоб кинути виклик загальноприйнятому наративу [56, с. 138].

Висновки до першого розділу

Культурна ідентичність є актуальним питанням постколоніального дискурсу. Постколоніальний період в історії світу відзначається розпадом колоніальних імперій та боротьбою багатьох країн за політичну та культурну незалежність. У цей період формування культурної ідентичності стало актуальним питанням, оскільки колоніальна влада на протязі великого періоду підпорядковувала і перетворювала культури місцевих народів під свої впливи та стандарти. Суміш різноманітних культур, обставини та умови постколоніального періоду, країни, що були під колоніальною владою, боролися за визволення на всіх рівнях, як політичному, так і культурному.

Для багатьох постколоніальних країн найбільший вплив на формування культурної ідентичності мало рабство, а велику частину населення таких країн становлять нащадки рабів, що були примусово завезені туди із Західної Африки. Рабство було системою, в рамках якої мільйони африканських рабів були примусово завезені до інших частин світу, таких як Північна та Південна Америка, Карибські острови, Південна Азія та інші.

Інститут рабства, хоча й був скасований десятиліття тому, залишив помітні наслідки в постколоніальних суспільствах. Рабів примушували забувати свої мови, культурні традиції та ідентичність, намагаючись замінити їх на колоніальні цінності та культуру. Це створило серйозні виклики для нащадків рабів у збереженні своєї спадщини та культурної пам'яті.

Ізі Едуджіан у своїх романах досліджує досвід та культурну ідентичність афроамериканців у різних умовах і намагається показати, як расовий аспект впливає на формування особистостей персонажів. Вона свідомо поглиблює традицію постколоніального дискурсу, додаючи до вже відомої парадигми власне відчуття часу, простору і особистості, яка перебуває у стані становлення ідентичності.

Демонструючи ще один шлях до усвідомлення власної ідентичності, Ізі Едуджіан оживлює та збагачує деталями парад ідентичностей нашого часу. Її роман розповідає про неперервний шлях самовдосконалення та розвитку в умовах

посилення глобалізації. Тож у контексті постколоніальної літератури з виразними акцентами на особистості та її процесу ідентичності Ізі Едуджіан посіла заслужено поважне місце.

РОЗДІЛ 2. ПОШУК ВЛАСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ВАШИНГТОНОМ БЛЕКОМ ТА ЙОГО СУПУТНИКАМИ

2.1. Приналежність і покора як шлях до втрати власної ідентичності

2.1.1. Загублені ідентичності Вашингтона Блека

Вашингтон Блек – головний герой роману, а також наратор у творі. Він починає розповідати свою історію як темношкірий раб на плантації на Барбадосі, у якого змінився хазяїн через смерть попереднього. Він постає перед читачем як носій різних ідентичностей протягом розгортання подій у творі, але, окрім того, виразно постає втрата ним культурної ідентичності, що пов'язувала б його з батьками, іншими представниками його народу і країни.

Ізі Едудж'ян не раз зазначала, що є великою поціновувачкою творчості Тоні Моррісон. І в цьому романі вона наслідує її, показуючи розвиток ідентичності окремої особи в контексті суспільства, погоджуючись, що первинним механізмом формування цієї ідентичності є соціалізація, вимоги та стандарти соціальної групи, до якої належить людина [17, с. 25]. Як і герої романів Моррісон, Ваш має низку ідентичностей в романі, однак найскладнішою є його ідентифікація через призму рабства.

Ваш на початку твору не знає іншого життя, тому сприймає своє рабське положення, як належне. Його ідентичність темношкірого раба адаптувалася до виживання у складних умовах приналежності іншій людині: «Людина, що належить іншому, дуже рано вчиться спостерігати за очима хазяїна», – зазначає Ваш у першу зустріч з Еразмом Вайльдом, новим хазяїном плантації [37, с. 9].

Вашингтон звик боятися вільних білих людей. Він порівнює їх із привидами та переживає, що вони можуть зникати та з'являтися за власним бажанням, харчуватися кров'ю, щоб зігрітися, ставати невидимим. Таке ставлення до білошкірих плантаторів, як до іншого виду, не людей, перегукується з їхніми ксенофобними настроями. Як рабовласники не вважали,

що темношкірі раби мають схожу фізіологію (наприклад, теж відчувають біль), так і для рабів їхні власники ніби представники іншого виду – холодні, відсторонені, з іншими потребами та восковими обличчями.

«Іншими» сприймаються не тільки білі хазяї плантації, але і смерть одного з них. Жодні тортури, яким піддаються раби на плантації, численні травми, в тому числі власні, численні смерті не залишають такий слід у душі Ваша, як самогубство кузена хазяїна. «Образ спотвореного містера Філіпа з'явився у мене в голові та мене охопила якась нездорова паніка», [37, с. 114] – ця картина виникатиме перед очима хлопця ще довго разом із питанням, навіщо скоювати самогубство білій людині, яка може не мати в житті страху перед власниками та в будь-який час відправитися на батьківщину.

Попри жорстоке ставлення плантаторів, підлітком Ваш вважає острів своєю батьківщиною. Біг Кіт, жінка, що про нього піклується, вірить у можливість реінкарнації на батьківщині в Африці після смерті, на що Вашингтон відповідає їй: «Моя батьківщина тут. Значить, я прокинуся знову рабом?» [37, с. 14]. Тобто ідентичності, що формувалася б від відчуття приналежності до свого народу в Африці, як і знань про ту землю, її культуру, міфи та вірування, Вашингтон, як і інші народжені на плантації, не має, на відміну від дорослих рабів, таких як Біг Кіт.

Біг Кіт намагається виступити провідницею до тієї культури, описуючи красу землі та свободи, згадуючи міф про реінкарнацію, але цього очевидно недостатньо для Ваша, аби відчути свою приналежність та сформувати аспект культурної ідентичності, пов'язаний з далекою для нього Африкою.

Наявна ідентичність темношкірого раба з плантації детермінує і відповідь на питання про звільнення від влади Еразма, Ваш відповідає, що хотів би бути власністю Тітча. Йому на той момент і в голову не приходить, що можна не бути чиеюсь власністю та жити вільно, адже все його життя він бачив лише модель підкорення та пригноблення афроамериканців білими людьми. Зв'язок з інформацією про вільне життя та предків для нього втрачений.

Починаючи свою історію, Вашингтон зазначає, що не має уявлення навіть про своїх батьків, не те що про якісь попередні покоління чи предків. «Всі ми маємо прийняти на віру історії нашого народження, бо, хоча ми в них, ми все ще не присутні». Для нього ця історія дуже коротка, позбавлена зв'язків із минулим чи надмірних деталей. Його мати, начебто, народила його у вантажному відсіку корабля, що перетинав Атлантичний океан, але куди потім поділася, невідомо. Позбавлений права на суб'єктність чи ідентичність, Ваш не знає ані про подальшу долю цієї жінки, ані її ім'я. Про батька не відомо взагалі нічого, навіть чи був він привезений з Африки на нову землю.

Ім'я головного героя теж не має зв'язку із його африканським корінням. Хазяїн плантації вирішив назвати його Джорджем Вашингтоном Блеком, на честь Джорджа Вашингтона, одного із героїв війни за Незалежність США та першого президента. Сам Ваш називає це «великою насмішкою» [37, с. 12] хазяїна, який побачив у ньому нібито «народження нації та воїна-президента» [37, с. 12], а також «країни насолоди та свободи» [37, с. 12].

Окрім очевидної демонстрації влади попереднім хазяїном, це ім'я є також ще одним фактором втрати Вашингтоном своєї африканської ідентичності. Його ім'я не було обрано батьками чи найближчими родичами, не несе відбитку культури предків, не має значення для історії чи культури його народу.

Джордж Вашингтон – не тільки важлива історична фігура для нової батьківщини раба Ваша. Як борець за незалежність та свободу, історичний Вашингтон має бути прикритим нагадуванням для того, хто цієї свободи не матиме. До того ж сам Джордж є наразі контрверсійною фігурою в американській історії, адже був рабовласником.

Коли Крістофер питає його, чи згоден Ваш жити з ним, хлопець зазначає, що сама думка бути незгодним ніколи не приходила йому до голови. Він наляканий самим питанням, мабуть, вперше відчуваючи жах від необхідності приймати самостійні рішення. Він на цьому етапі не усвідомлює себе окремою особистістю та називає себе одним із «дітей плантації», які не можуть мати думки з якогось приводу та лише чекають на інструкції хазяїна.

І. Горенко зазначає, що афро-американські раби, що народилися на території плантацій та виховувалися у рабовласницькій системі, будували свої моральні принципи та уявлення про світ на умовах утвердження расової дискримінації, постійного возвеличення білих. Вона також зазначає, що літературна творчість (оповіді рабів) допомагали поневоленим усвідомлювати та відстоювати людську природу представників чорношкірої раси [2, с. 8].

Вашингтон Блек довгий час усвідомлює себе лише рабом, не бачачи себе окремою особистістю, не відчуваючи власної культурної ідентичності та взагалі відмовляючи собі у суб'єктності, наголошуючи, що все його життя залежить від інших людей: «Він [Крістофер] посміхався мені, тримаючи все моє життя, а я відчував, як страх повзе по спині» [37, с. 38].

Поштовхом до усвідомлення себе як окремої особистості з прагненнями та бажаннями стає творчість. Малювання допомагає Вашу зрозуміти, що він хоче «створювати світ своїми руками» [37, с. 44].

Вашингтон пов'язує творчість із непокорюю, протистоянням своєму хазяїну, тому спалює перші малюнки. Він сам не усвідомлює, у чому саме виражається його неслухняність, але очікує покарання за самовираження.

Рабство на плантації формує у Вашингтона транзитну культурну ідентичність, адже на початку роману він живе в умовах жорстокого рабства, де його особистість і культурна ідентичність зводяться до становища раба. Однак, коли він зустрічає Тігча, який є вченим та прихильником наук про природу, життя Вашингтона змінюється. Він починає працювати разом з Крістофером над його проектами, що дає йому можливість розвивати свої здібності.

Протягом роману, Вашингтон змушений пересуватися з одного місця на інше, що викликає у нього різні конфлікти щодо його культурної ідентичності. Наприклад, коли він переїжджає до Нової Шотландії, його культурна ідентичність знову зазнає змін, оскільки його шляхетна поведінка і знання наук про природу не відповідають уявленням про його походження як раба.

Він адаптується до нового, більш жорстокого середовища, знаходить способи захистити себе, аби не потрапити знову до системи рабства, адже в

Новій Шотландії діють викрадачі темношкірих людей, що перевозять їх на значні відстані та продають знову у рабство. Але таким чином, Вашингтон Блек стає прекрасним прикладом транзитної культурної ідентичності, яка відображається в його постійному пошуку самоідентифікації та зміни свого ставлення до свого місця в світі, залежно від його нових досвідів та контексту.

Таким чином, приналежність іншим людям призводить до втрати Вашингтоном Блеком тієї африканської культурної ідентичності, що пов'язувала б його з предками та сприяють виробленню окремої рабської ідентичності, що сприймає світ на умовах пригноблення афроамериканців та відсутності уявлень про можливі інші картини реальності.

2.1.2. Стирання пам'яті про минулу ідентичність у Біг Кіт та інших дорослих рабів

У романі «Вашингтон Блек» акцентується на тому, що передача культурної спадщини та пам'яті між поколіннями є важливим аспектом формування ідентичності. Авторка Ізі Едуджіан показує, як раби, які народилися вільними, але потрапили в полон, протистоять спробам стерти їхню культурну спадщину.

Про Біг Кіт, як і інших рабів на плантації, в романі небагато інформації. Вона не має конкретного віку чи зовнішності, що дозволяє авторці зображати її як максимально загальну фігуру, типову для афро-американської літератури «велику матір».

Але крім цього, відсутність інформації про персонажів дозволяє авторці продемонструвати ставлення до них, підсилити враження від усвідомлення їхнього становища. На відміну від того, що можна розказати про білих персонажів, наприклад бажання Тітча досліджувати польоти чи харчові вподобання Філіпа, раби не можуть мати захоплення і хобі. Все їхнє життя з моменту потрапляння на плантацію визначається і належить господареві, який дає своїй власності ім'я і роботу.

Вашингтон називає деяких рабів на імена: Елізабет, Едвард, Джеймс. Так само як і він, інші раби плантації носять не африканські імена, що поєднували б їх із культурою предків, вибудовували та підтримували б зв'язок з африканською ідентичністю. Ця ідентичність стирається новими господарями, стирається минуле та особистість. Розуміючи це, Вашингтон, наприклад, довго вагається, адже не може згадати «правильне», дане хазяїном ім'я Біг Кіт (Кетрін), коли Крістофер його питає. Переживаючи, що це принесе проблеми важливій для нього людині, Ваш мовчить декілька хвилин, зі страхом дивлячись на Тітча.

Кетрін, або Біг Кіт, як її називають інші раби на території плантації та бараків, є звичайною рабинєю на плантації. Вона має низку «ролей-ідентичностей», виступаючи як жінка, рабиня та певним чином матір. Вона все ще пам'ятає вільне життя на батьківщині, називаючи її Дагомесю, а отже, знає своє походження, коріння, однак не бачить продовження, якогось майбутнього. Вона впадає у відчай, втрачаючи контроль навіть над своїм посмертям, у яке щиро вірила.

«Рабство жахливе для чоловіків, але воно набагато страшніше для жінок. Оскільки до загального тягаря, додаються несправедливість, страждання та приниження, що трапляються тільки з жінками» [55, с. 460]. Наприклад, вона не може виростити свою дитину. В рабинь забирали немовлят, як тільки ті були здатні їсти тверду їжу, подекуди навіть раніше. Часто перепродавали чи рослили всіх дітей разом, тому ніхто не знав, хто їх батьки.

Кетрін прагне бути матір'ю і реалізовує цей потяг піклуючись спочатку про Вашу, а потім про іншого хлопчика, коли Вашингтон починає жити та прислужувати Тітчу. Вона – уособлення волової та сильної афроамериканки, що здатна подолати біль, приниження та важку роботу, стати матір'ю та порадицею для тих, хто того потребує, зберігати культурну пам'ять.

Біг Кіт, як і доволі багато дорослих рабів на плантації, були захоплені в Африці та привезені на Барбадос у рабство. На відміну від Вашингтона, народженого в портових доках, який не знає іншого життя, вона знає, що таке свобода і навіть намагається це пояснити Вашу.

«Вона належала до давньої віри, що відходила корінням до верхів'я африканських річок», – говорить Вашингтон про Біг Кіт [37, с. 13]. Тобто, вона зберігає зв'язок із релігією та культурою своєї батьківщини. І навіть намагається передати свої знання наступному поколінню – Вашингтону. Розповідаючи йому про віру в реінкарнацію на батьківщині, вона ніби намагається відновити той розірваний зв'язок культур.

Традиційні африканські вірування Біг Кіт та інших рабів, які вони зберігають навіть на Барбадосі, є важливою частиною усвідомлення ними власної культурної ідентичності. Але приналежність Еразму не дають їм можливостей передавати цю культурну ідентичність наступним поколінням.

Ці раби пам'ятають свої корені, свою африканську спадщину, традиції та мову. Вони знають про свою історію і переживання своїх предків. Проте, рабовласники систематично намагаються позбутися цієї пам'яті, перетворюючи рабів на безіменних і безкорінних індивідів. Вони змінюють їхні імена, забороняють використовувати свою рідну мову і нав'язують їм християнську релігію.

Поневолюючи афроамериканців, плантатори прагнули змінити їхню релігійну приналежність. Прихильники рабства часто виправдовували його Біблією, а також розповсюджували християнство серед рабів, використовуючи зручні уривки для виправдання свого панування [59].

Такі дії рабовласників спрямовані на знищення самоідентифікації рабів, на зміну їхнього світосприйняття та насадження інших цінностей і норм. Це є спробою позбавити їх власного культурного багатства і зруйнувати зв'язок між поколіннями.

На таких Карибських островах, як Ямайка, Антигуа та Барбадос використовувалися так звані «Біблії рабів», що містили лише частину Старого Завіту і близько половини Нового Завіту [59]. Причиною того називають запобігання повстанням серед поневоленних африканців, але також за допомогою стирання релігійної пам'яті втрачається і культурна ідентичність.

Для Біг Кіт та інших дорослих рабів на плантації існує багато богів та реінкарнація на батьківщині після ритуального самогубства. Нове ж покоління, народжене у неволі, хоча і вірить словам старших, подумки вже звертається до єдиного бога та переживає, що відродження на батьківщині означатиме для них одвічне рабство.

Однак пам'ять про батьківщину чи традиційну культуру у старшого покоління не передається нащадкам. Не тільки через те, що вони зосереджені лише на виживанні чи рабство змусило їх забути важливість передачі та поширення культури. Просто всі вони є представниками різних культур величезного африканського континенту, вимушено переміщені на одну територію.

На території Африки говорили багатьма мовами та часто навіть сусідні племена не розуміли мови одне одного. В результаті, спільною мовою, що надавала змогу афроамериканцям порозумітися між собою та з рабовласниками, ставала англійська [3, с. 242]. Так само та інші аспекти культурної ідентичності універсалізувалися, змішувалися, забувалися.

В результаті утворювалися нові культурні ідентичності, старі, не пов'язані з рабством забувалися. Традиційні вірування ставали просто оповідями старших, які, звичайно, справляли враження на молоде покоління, але вже не робили його частиною тієї африканської культури.

У сучасному світі, де глобалізація та культурна асиміляція стають все поширенішими явищами, питання про збереження власної ідентичності та культурних цінностей стає дедалі важливішим. Роман «Вашингтон Блек» нагадує нам про необхідність шанувати і передавати спадщину, що маємо від своїх попередників, і зберігати свою ідентичність у світі, де різноманітність може бути загрозою.

Крім того, роман змушує нас задуматися про важливість досвіду і переживань, які ми передаємо наступним поколінням. Вашингтон Блек усвідомлює, що тільки через розуміння своїх коренів та збереження пам'яті про них він зможе знайти своє місце в цьому світі і знайти себе як особистість.

Роман «Вашингтон Блек» закликає нас не лише звернути увагу на історію і культуру, але й активно працювати над збереженням і передачею цінностей, які визначають нашу ідентичність. Він надихає нас пізнавати своє минуле, бути вдячними за спадщину, яку ми отримали, та зростати як особистості, засновуючись на цьому багатстві.

Таким чином, роман «Вашингтон Блек» Ізи Едуджіан пропонує глибокі роздуми про пошук ідентичності та значення культурної спадщини в нашому житті. Він показує, що наша ідентичність не тільки формується зі сукупності наших особистих досвідів, але й має корені в колективній пам'яті і культурних традиціях, які передаються з покоління в покоління.

Роман ставить під сумнів універсальність і однозначність культурного засвоєння та асиміляції. Він нагадує, що наша ідентичність не повинна бути розмитою або загубленою під впливом зовнішніх факторів. Важливо знайти баланс між усвідомленням свого унікального коріння та участю в широкому світі культурної розмаїтості.

2.1.3. По іншу сторону системи: ставлення власників до рабів і рабства в романі

Вашингтон Блек не називає імені свого першого хазяїна. Він зазначає лише, що ніхто не плакав за ним, але привід для суму в рабів був: «Ми всі повісили голови, оплакуючи себе і подальший продаж плантації» [37, с. 10].

Перший хазяїн запам'ятався малому Вашу дуже старим, худим, згорбленим, сплячим під ковдрою у кріслі на ганку. Цілком можливо, що через свою старість перший хазяїн плантації вже не був жорстоким до рабів, тому вони та чекали з жахом на появу нового власника.

Плантація переходить у власність Еразма як спадок. Він отримує її вже у відносно немолодому віці, адже за описами Ваша, має сиві пасма. Еразм – старший син сім'ї, батька якої важко назвати прагматичним чи надійним за стандартами тогочасного суспільства. Він винахідник, дослідник і мандрівник,

що викликає часті сварки з дружиною, але, окрім того, вочевидь, змусило Еразма бути жорсткішим, краще вписуватися в суспільну систему, примножувати багатство сім'ї та займатися всіма її справами.

Жорсткість Еразма проявляється у всіх його ролях-ідентичностях. Як хазяїн плантації, він бачить у темношкірих рабах лише знаряддя праці або меблі: «Вони не помічники, Тітч. Це меблі» [37, с. 24]. Для нього існує лише економічна вигода від рабства: «Навіщо продовжувати годувати п'ятдесятилітнього чоловіка, який ледве може стояти, коли десятилітній хлопчик може зрізати вдвічі більше тростини? Це питання марнотратства» [37, с. 25].

Він не вважає афроамериканських рабів людьми, тому після ряду самогубств, що прокотилися плантацією з метою реінкарнації на батьківщині, Еразм збирає всіх рабів і заявляє про покарання за крадіжку, якому піддаватимуться всі померлі. Бо він бачить у них перш за все об'єкти. Він також вважає, що може завдавати їм фізичного болю і цей біль не є таким самим, як у білих людей, тому він ламає носа Біг Кіт і вважає, що вона не потребує медичної допомоги після того.

Але Еразм доволі жорстокий не тільки з рабами, яких не вважає такими ж людьми з почуттями чи бажаннями, як він сам. Зі своїм молодшим братом він теж спілкується доволі непривітно, особливо, з приводу винаходів та рабства. Підозрюючи Тітча в аволюціоністких поглядах, Еразм відмовляється передавати йому у власність Вашингтона, побачивши, як вони зблизилися з Тітчем. І навіть братові він не «пробачає» втечу з плантації з Вашингтоном після самогубства Філіпа, посилаючи мисливців на рабів-втікачів слідом.

Окрім того, Еразм періодично нагадує Крістоферу, що надмірна м'якість до рабів не вітатиметься навіть їхнім батьком, що відомий своєю прихильністю до Тітча: «Вся повага батька до тебе одразу зникла б, якби він побачив, який ти став м'який. Чому ти взагалі наполягав на тому, аби слідувати за мною в це жалюгідне місце, враховуючи твої переконання? Ти хочеш вкрати всіх моїх рабів, поки я сплю?» [37, с. 24].

Філіп, кузен Еразма та Тітча, не демонструє такої агресивності стосовно рабів, як Еразм, але його цілком влаштовує суспільна система, заснована на поневоленні людей лише через расову приналежність. І він активно користується перевагами свого становища. Він не задумується про наявність особистостей у рабів, хоч і не називає їх прямо меблями.

Коли Вашингтон на прохання Філіпа іде за перекусом, порушуючи техніку безпеки при експерименті Тітча та отримує травму, Філіп зазначає, що хлопець мав думати краще та бути обережнішим, але своєї вини він не бачить. Як і не бачив проблеми в проханні. Він ідентифікує себе як справжнього англійського джентльмена, людину благородного походження, що заслуговує на прислуговування.

Так само егоїстично Філіп просить Ваша піти з ним до лісу та після того скоює самогубство. Він, скоріше за все, навіть не задумувався, що у раба будуть якісь проблеми через цю ситуацію, просто робив, як йому хотілося в моменті.

Протилежністю до них серед рабовласників виступає Крістофер, він же Тітч, молодший брат Еразма. Він є молодшим і улюбленим сином батька, що розділяє жагу до науки та винаходів. Тітч ставиться до рабів більш людяно, ніж його брат, але все не бачить у них рівних собі. Він називає Вашингтона своїм помічником і компаньйоном, але все ж очікує, що все обладнання на гору тягтиме саме раб, а Крістофер докладатиме мінімум зусиль при підйомі.

Хоча авторка і показує три різні моделі поведінки рабовласників стосовно рабів, у результаті глобальної різниці між ними немає. Культурна ідентичність кожного з них сформована суспільством, яка не вважає афроамериканців своїми повноцінними членами. І в результаті, кожен під впливом суспільства сформував культурну ідентичність, яка дозволяє йому бачити себе вищим і кращим за рабів.

Ізі Едуджіан вправно описує як психологію раба, так і психологію рабовласника. Вона не демонструє власну прихильність чи антипатію, постійно ухиляючись прямих гасел та характеристик, проте позиції авторки проглядає через опосередковані сюжетно-композиційні та мовно-стилістичні прийоми. Розмаїття психологічних типів особистості у неї щільно пов'язане з проблемами

ідентичності та становлення особистості в умовах постійного тиску. Хоча роман і написаний простою і зрозумілою мовою, він не зводить проблематику ідентичності до другорядної, навпаки, кожна “простенька” сцена у романі стає велетенським свідченням на корист іденталітету та недоторканності прав особистості, якого б походження вона не була.

2.1.4. Проблематика «білого» аболіціонізму в романі

Рабство на острові Барбадос, де у романі розташована плантація, з якої походить Вашингтон Блек, відоме з XVI століття, коли іспанські колоністи захопили місцеве населення та побудували перші плантації.

З XVII століття острів знаходився під контролем Великої Британії. Саме тоді на острів почали масово завозити рабів із Західної Африки та будувати нові й нові плантації для вирощування цукрової тростини. В часи панування династії Стюартів у Британії, на острів як рабів також завозили учасників заколотів, повстань та інших злочинців з Англії та Шотландії.

Окрім того, значна частина шотландців та ірландців переселялися на острів добровільно у пошуках кращого життя. Вони становили певне буферне населення між рабами та плантаторами та дуже часто відігравали значну роль у розвитку аболіціоністського руху на острові.

Протягом двох століть економіка острова базувалася на використанні рабської праці темношкірих. Разом із цим проходили численні повстання антирабовласницького руху, який у 1830-х роках стали називати аболіціоністським [5, с. 235].

Після послідовної боротьби за скасування рабства в британських колоніях, на Барбадосі та інших територіях була заборонена работоргівля, а потім і скасований інститут рабства.

В результаті колишні раби отримали свободу і деякі права в суспільстві, але багато чого, особливо з категорії політичних прав, залишалося недосяжним. Окрім того, більшість представників аболіціоністського руху були білими

чоловіками, які мали іншу культурну ідентичність і не могли повністю зрозуміти проблеми, з якими стикалися колишні раби.

Цей розрив у розумінні та досвіді, але все ж бажання допомогти хоча б комусь представлені у романі участю білих чоловіків у житті Вашингтона Блека чи порятунку темношкірих рабів.

Містер Ферроу, священник і великий поціновувач анатомічних досліджень, організував на кладовищі біля церкви тимчасову схованку для рабів-втікачів, що направляються на північ до Канади. На тих канадських землях, де не було рабства, усі жителі вважалися автоматично вільними, але шлях туди був небезпечним і довгим. Завдяки можливості коротко перепочити на таких невеликих стоянках, що організовувалися небайдужими людьми, раби збільшували свої шанси дістатися мети.

Крістофера Уайльда в аболіціонізмі та м'якості звинувачує брат Еразм, наголошуючи, що подібні погляди не прийнятні в їхній сім'ї: «Вся повага батька до тебе одразу зникла б, якби він побачив, який ти став м'який. Чому ти взагалі наполягав на тому, аби слідувати за мною в це жалюгідне місце, враховуючи твої переконання? Ти хочеш вкрати всіх моїх рабів, поки я сплю?» [37, с. 24].

Тітч говорить, що сприймав Вашингтона як друга та навіть сім'ю: «Коли я сказав на вулиці, що ти сім'я... Принаймні, я завжди так до тебе ставився. У мене і в думках не було погано до тебе ставитися. Я намагався бути добрим» [37, с. 318].

І його ставлення дійсно відрізняється від того, як себе вели його брати. З іншого боку, сам Ваш зазначає, що Тітч забрав його з плантації тільки через небезпеку, яка загрожувала Вашу після смерті містера Філіпа. Інакше, він би просто в якийсь момент повернувся в Лондон, залишивши Вашу на плантації.

Їхній діалог в пустелі Марокко ще раз підтверджує проблематичність поглядів Тітча. Він говорить, що Вашингтон був «a rare thing» (рідкісною річчю). І після уточнення Ваша, чи дійсно він був «thing» (річчю), Тітч виправляється: «A person. A rare person» («Людиною. Рідкісною людиною») [37, с. 314].

Послухавши історію Вашингтона, Танна не вважає Тітча аболіціоністом: «Тобі не сподобається це чути, але з усього, що ти мені розповів, мені зрозуміло, що цей Крістофер Уайльд не діяв у твоїх інтересах. Ти був для нього причиною, а не особистістю, хоч би як він не заперечував це. Ти був чимось, що можна використовувати для просування його власного хрестового походу, його власного почуття доброти» [37, с. 244].

Вона бачить у діях Тітча бажання отримувати користь від темношкірих рабів, таке саме, яке мав і його старший брат. Нагадує, що Вашингтон був обраний помічником тільки через свій зріст і статуру. Вона також питає, чи задумувався Тітч, на думку Ваша, хоч колись про те, як важко давалася рабам робота, яку вони виконували для проведення експериментів, наприклад, доставлення та збір аеростата на горі.

Сама Танна теж не може зрозуміти Ваша до кінця. Вона говорить: «Батько сказав, що ти раб. Я відповіла йому, що Вашингтон Блек ніколи не буде рабом, навіть якщо він народився у кайданах» [37, с. 211]. І це ображає Ваша, який бачить у її словах не визнання його сили, самодостатності та цілеспрямованості. Він бачить певну зверхність: «Ти говориш про рабство, ніби це вибір. Вірніше, ніби це питання темпераменту. Відважності. Ніби є ті, хто від природи є рабами, і ті, хто ними не є» [37, с. 211].

На жаль, відсутність релевантного досвіду унеможлиблює повне усвідомлення персонажами всіх проблем, з якими стикаються раби та звільнені афроамериканці, у тому числі Вашингтон. Але вони намагаються розуміти його та допомагати, формувати нові міжкультурні зв'язки та діалоги.

2.2. Подорож і творчість як провідники у пошуку культурної ідентичності

2.2.1. Малювання культурної ідентичності Вашингтоном Блеком

Вільний потяг до творчості не вітався рабовласниками. Мистецтво вбачалося привілеєм вільних людей, а також способом уникнути роботи.

Звичайно, відомі окремі випадки визнання таланту раба та надання йому можливості розвивати свій талант, але виключно у напрямках та інтересах, що вигідні рабовласнику.

Вашингтон Блек випадково виявляє свій талант до малювання. І першим же потягом хлопця стає приховувати це від Тітча, з яким вони жили разом на той момент. Ваш асоціює малювання з неслухняністю і хоча не знає і сам, які правила порушує, спалює перші малюнки та очікує покарання за творчість.

Крістофер, побачивши неймовірно реалістичні ілюстрації, створені молодим рабом, одразу ж знаходить застосування цьому таланту. Відтепер Вашингтон створював ілюстрації до експедиційного журналу. Він не міг сам вирішувати, що саме йому малювати, як багато, коли. Творча енергія раба-Вашингтона використовувалася так само як і інші можливості його організму – у роботі на користь сім'ї Уайльдів, яка ним володіла.

Величезне емоційне потрясіння, викликане смертю містера Філіпа та подальша втеча з плантації змушують Вашингтона відкласти малювання аж до табору в Арктиці. У відчаї через зникнення та можливу загибель Тітча, знесилений хворобою, він знаходить втіху у малюванні містера Уайльда, який помирає.

Творчість здатна підтримувати особистість у періоди великого стресу, допомагати проживати важкі часи, але для Вашингтона вона стає ще й способом осмислити своє нове становище, зрозуміти, що він втік із плантації, звільнився з рабства та має тепер наново вибудовувати своє життя та шукати свою культурну ідентичність.

Однак у зв'язку з тим, що першою опорою у побудові нової культурної ідентичності для Вашингтона стає Тітч, після його зникнення хлопець довгий час не може віднайти себе, свій шлях і місце в суспільстві. Як велика дитина без батьківської фігури, Ваш прагне допомоги Тітча у побудові нової ідентичності, але не може її отримати.

Внутрішня криза ідентичності, відсутність зв'язків із новим місцем проживання та суспільством у ньому призводять до втрати потягу до творчості:

«Я все ще намагався продовжувати малювати, хоча мій інтерес до цього згас; малювання не давало мені тієї втіхи, замість цього змушуючи відчувати себе сумним і спустошеним» [37, с. 179].

Втрату творчості Вашингтон пов'язує із втратою себе: «Я став хлопчиком без особистості, ходячою тінню, і з кожним новим місяцем я все більше поринав у дивність» [37, с. 179]. Не знаючи нічого про себе та свою культурну ідентичність, він продовжує жити, не переймаючись зайвими питаннями, але щасливішим від того не стає.

Творчість здатна спонукати до віднайдення своєї ідентичності, діалогу з власним я. Поштовхом до того діалогу стають медузи, яких Вашингтон бачить вночі. Тоді він згадує своє минуле, але не біжить від нього. Життя на плантації стає частиною його, його історією. Вперше за багато місяців Вашингтон дістає фарби.

Озираючись назад, не втікаючи від минулого, Ваш намагається зрозуміти своє теперішнє. Він здивований «наскільки поганим став мій малюнок після багатьох років перерви» [37, с. 184]. Але тепер, починаючи практикувати те, що колись давалося вільно, він радіє можливості віднаходити той спокій, що мав у дитинстві.

Шукаючи себе через живопис, дослухаючись до власного я, Ваш дорослішає, віднаходить у собі сили та бажання вибудувувати власне життя. Він знаходить нову роботу кур'єром, а ранками ходить на пляж малювати, адже: «За мольбертом я був повноцінним чоловіком, мій час належав мені, мої турботи були власними» [37, с. 188].

Творчість допомагає віднайти себе і Танні, донці зоолога, з якою Вашингтон знайомиться на березі. Танна не є білою жінкою, її мати походила з Соломонових островів і померла, народжуючи. Зведені брати всі набагато старші і жили окремо ще до її народження, тож майже єдиним провідником для вибудовування культурної ідентичності для Танни є батько.

Вона нічого не знає про культуру народу її матері та вважає себе англійкою, але попри це відчуває, що погано вписується в англійське

суспільство. Не тільки через колір шкіри, але й за характером і вподобаннями Танна бачить себе іншою, а тому намагається віднайти себе, використовуючи різні методи, у тому числі малювання, вбачаючи у ньому шлях до свободи.

І Вашингтон навчає її малювати, але так само навчається в неї приймати себе і власну культурну ідентичність.

Остаточним вивільненням від травми рабства Вашингтон вважає момент малювання плантації. Він виплескує всі свої емоції на папір, у найменших деталях зображає всі будівлі, людей, плантацію. Радіючи смерті Еразма, він остаточно відчуває себе господарем власного життя.

Тобто, творчість допомагає Вашу віднайти та вибудувати культурну ідентичність, яка не заперечує його рабського минулого, але й враховує теперішнє, у якому він є вільною людиною.

Танна ж бачить у творчості Вашингтона ще один важливий аспект – можливість проілюструвати атлас її батька стане певним майданчиком, способом заявити про себе не тільки Вашингтону Блеку, але й усім звільненим рабам, від імені яких він може говорити таким чином.

2.2.2. Значення подорожі для віднайдення власного «я» в романі

Основним поштовхом до пошуку себе та джерелом формування нової культурної ідентичності для Вашингтона Блека стають подорожі. Кожна локація, у якій він опиняється, допомагає йому відкрити щось нове у собі, задуматися про власні прагнення та місце в житті.

Роман починається на плантації на Барбадосі. Цей острів є відокремленим, замкненим, маленьким світом, що живе за своїми законами. За словами А. Черевко, територія існування умовно поділяється на сакральний (центр) та профанний (периферія) [10, с. 108]. Потрапляючи в новий простір, герої мають віднайти новий центр, освоїти його, аби почуватися комфортно.

Ваш поступово досліджує та освоює простір плантації. Великий будинок, який до того був лише периферією, стає місцем проживання з Тітчем, оранжерея

– дослідною лабораторією. І вже рабські хібари та плантації стають далекою периферією, адже Вашингтон не буває там протягом довгого часу та не знає, що там відбувається.

Поступово його знання про острів розширюються завдяки дослідженням навколишньої фауни та флори. Ваш активно робить замальовки на прохання Тітча та починає процес внутрішніх змін. Він більше не ховається за Біг Кіт у пошуках захисту, а намагається вибудувувати власні лінії поведінки.

Зрозуміле та просте життя на острові закінчується смертю містера Філіпа, після чого Вашингтон і Крістофер змушені розпочати свою подорож.

Архетипові подорожі пов'язуються з двома важливими культурними традиціями. Перша відображає давні ритуали ініціації та пов'язана з легендами та міфами про смерть і воскресіння героїв. Героїчні міфи пропонували схему, що включала послідовність із народження, усамітнення, ініціації та повернення або смерті %павличко 56. Подорож як ініціація покликана перевірити готовність юнака до дорослого життя, його навички долати труднощі та перешкоди, а також виробити нові навички [1, с. 27].

Друга традиція передбачає зв'язок подорожі з паломництвом, пізнанням не тільки простору, яким відбувається подорож, але й самого себе. Ця традиція в літературі започаткована Данте Аліг'єрі у «Божественній комедії» [1, с. 26]. Таким чином, у центрі подорожі постає не шлях, а зміни, що відбуваються з головним героєм, його досвід, те нове, що він відкриває у собі.

Подорож від теплого Барбадосу до табору в Арктиці у пошуках батька Крістофера дозволяє героям не тільки познайомитися з новими ситуаціями та персонажами, але й зіткнутися із зовнішнім світом.

Важливим етапом пошуку себе на цьому відрізку шляху для Вашингтона є знайомство з близнюками – капітаном корабля та лікарем. Він вперше бачить настільки схожих людей та намагається вхопити різницю у зовнішності між ними, малюючи портрети та роздумуючи про те, що ж робить людей різними.

Вашингтон шукає опори під час подорожі, щось, що залишилося незмінним із плантації, щоб продовжувати пошуки нового себе. І такою опорою

стає Тітч. Він називає його єдиною сім'єю, злиться, коли Тітч хоче залишити Вашу з іншими рабами-втікачами добиратися до канадських земель, де б вони знову стали вільними.

У таборі в Арктиці Вашингтон відчуває легкість і свободу, попри те, що нещадно мерзне. Команда корабля називає його своїм пінгвіном-талісманом через кількість одягу, а побачивши гравюру пінгвіна, хлопець радіє з цього прізвиська. Воно дружне, незлоблिवе, дане йому як члену суспільної групи, а не рабу.

В Арктиці Ваш знайомиться не тільки з батьком Тітча та містером Пітером, що працює на нього вже двадцять років, допомагаючи з дослідженнями, але й з Гесіодом – представником корінного населення, у мові якого немає слів «слуга» чи «раб». Гесіод просто з'являється у таборі, коли хоче, бо йому подобається компанія містера Уайльда та містера Пітера.

Окрім того, знайомство з батьком Тітча не тільки показує Вашу, на яку модель він орієнтувався, вибудовуючи дружні стосунки дослідника та помічника між ними, але й дозволяє зустрітися з втратою на інших умовах. Якщо присутність під час смерті містера Філіпа не була вибором Вашингтона та в результаті призвела до значної психологічної травми, то присутність та малювання останніх вдихів містера Уайльда – виключно його рішення.

Від табору в Арктиці шляхи Тітча та Вашингтона розходяться. Ваш вважає, що Крістофер загинув у сніжній бурі, тож після смерті старшого Уайльда відправляється в наступну подорож – до Нової Шотландії.

Це важкий етап подорожі, під час якого Вашингтон розуміє, що має сам вибудовувати своє життя: «Бо в той момент я зрозумів, що мене дійсно покинули, і що ніхто, окрім мене самого, тепер не попіклується про мою безпеку» [37, с. 177]. Таким чином, Ваш бере на себе відповідальність за своє життя, що є необхідним етапом дорослішання.

Йому дуже страшно, він відчуває себе самотнім чорним хлопчиком, ховається від світу та весь час відчуває страх. У Новій Шотландії Ваш намагається продовжити пошук себе. Він знаходить роботу і друга, відновлює

заняття малюванням, а також з усіх сил намагається відповідати своєму ідеалу вільної людини.

Наступним етапом дорослішання стає зустріч з Танною та її батьком. Танна – жінка, до якої Ваш відчуває потяг, намагається сподобатися і їй, і її батьку. І саме до Танни він приходить після бійки з мисливцем за головами, найнятим колишнім хазяїном Вашингтона Еразмом після втечі. Саме їй він розказує про смерть хазяїна, свої переживання, вивільнює емоції з приводу скасування рабства на Барбадосі. А найголовніше – говорить про Тітча.

Ця розмова є першою спробою Ваша впорядкувати свої думки з приводу їхніх стосунків та свого минулого, побачити все під іншим кутом. Саме Танна перша бачить та наголошує на тому, що Тітч, хоч і відрізнявся у своєму ставленні до рабів від Еразма, все одно не бачив у них таких самих людей.

Містер Гофф, батько Танни, пропонує Вашингтону новий переїзд – до Лондону. Там він може не тільки проілюструвати атлас морських створінь, яких вони досліджували та ловили в Новій Шотландії, але й втілити свою ідею – створення величезного акваріума.

Ваш поринає в цю ідею, у цей величезний творчий і науковий проєкт, але його подорож, пошук себе ще не завершений: «Я зрозумів, що моє нинішнє життя побудоване навколо відсутності Тітча» [37, с. 254]. Спочатку це ідея віднайти скоріше привид, якісь деталі з життя Крістофера в Лондоні, але слабка надія на те, що він ще живий, змушує Вашингтона кидати всі сили на пошук.

Завдяки сприянню Танни, Ваш знаходить матір Тітча у Лондоні, а потім містера Пітера в Амстердамі. Не знаходячи зачіпок, вони повертаються до Лондона, звертаючись до останньої організації, яка бачила Крістофера за декілька років до того – Аболіціоністської спілки покращення становища та інтеграції колишніх рабів у Ліверпулі.

Попри спроби Танни відмовити його, Вашингтон відправляється з нею до пустелі в Марокко аби побачити Тітча. І він зустрічає його там. Незмінного винахідника, генія, вченого, що живе посеред пустелі із хлопчиком-помічником, яким колись був і сам Ваш.

Пустеля стає останнім пунктом призначення у цій подорожі. Відкритий нескінчений простір у порівнянні з островом. Але дуже важкий для життя та освоєння. Пустеля – це прагнення Тітча до дистанціювання від людей та від Вашингтона, його можливість бути на самоті.

Ваш у пустелі переживає складні почуття, що поєднуються з піщаною бурею. Йому боляче, він бачить, що Тітч замінив його іншим хлопчиком, що повернення у дитинство не буде, а Крістофер не замінить йому батька. Бурею ззовні та в душі головного героя роман і завершується.

Подорожі є процесом пошуку себе для персонажів. Вони починають свій шлях разом, тікаючи з плантації, але після зустрічі з батьком Тітч вважає за потрібне шукати власний шлях, незалежно від Вашингтона. Ваш не може віднайти себе, він блукає світом, допоки не проходить наступні та наступні сходинок дорослішання, шукає у світі себе та опору на себе, а не на інших. І тут відбувається смислове збагачення мотиву подорожі, адже він у світовій літературі здавна, від Улісса і аргонавтів. Оживлення такого значного контексту також спрацьовує на користь ідеологем ідентичності. Мандри персонажа хоч і здійснюються не задля золотого руна, але також на підставі пошуку чогось не менш цінного, самовитого, без чого існування неможливе.

2.2.3. Акваріум як проект із дослідження себе

Величезний акваріум, над яким працює Вашингтон у Лондоні, має важливе значення для пошуку і формуванню ним нової культурної ідентичності. Він є не тільки величезною відповідальністю чи відображенням потягу Ваша до науки, але й дозволяє йому ставити важливі для себе питання та віднаходити на них відповіді.

Акваріум, як і малювання, допомагає Вашингтону Блеку пов'язати різні періоди його життя, в тому числі на плантації між собою. Його пристрасть до науки, пробуджена Тітчем, коли той взяв Ваша помічником для досліджень, продовжує розвиватися за сприяння містера Гроффа, батька Танни.

Як і колись дитиною з Тітчем, Вашингтон проводить численні експерименти, намагаючись віднайти спосіб підтримувати достатній рівень кисню для життя морських організмів. Наукові експерименти є важливими не тільки як спосіб реалізації для дослідника, але й для валідації та підвищення впевненості у соціальній групі, до якої він відноситься [9, с. 274]. Таким чином, наукова діяльність Ваша є важливою для всіх нещодавно звільнених темношкірих рабів.

Окрім того, акваріум – ідея та проєкт самого Вашингтона, а не когось іншого. Він є вираженням тієї свободи творчості та наукового пошуку, якого так не вистачало у рабстві. Свобода вибору з найпершої розмови з Біг Кіт є для Ваша найпершим визначальним фактором свободи особистісної: «Я згадав, що Біг Кіт одного разу сказала про свободу: якщо їй не хочеться працювати, вільна людина кидає лопату. Якщо їй не подобається питання, вона не відповідає. І я з усіх сил намагався відповідати тому ідеалу, бути вільною людиною» [37, с. 182].

Створення акваріума є також способом рятування і показу публіці «іншого». На плантації Вашингтон сприймав рабів і власників як представників різних видів, задаючись питанням, чи не потрібно білим людям пити кров для підтримки життя та вважаючи їх холодними за температурою тіла.

Він залишається таким «іншим» для багатьох людей в Лондоні. Таким же чужим, як і медуза, яку він хоче врятувати своєю ідеєю: «Вона була чудовою і яскравою, і коли я подумав про те, як Гофф вб'є її, щоб упакувати в ящики як зразок для своєї виставки, мене охопила нудота. Як неправильно все це здавалося. Хіба не можна, подумав я, привезти її до Англії живою, щоб її побачили як диво, що дихає, яким вона й була?» [37, с. 216].

Показуючи красу природи, чудеса підводного світу, Ваш сподівається довести світу безпечність іншого, інтегрувати у світ не підводних мешканців, а колишніх рабів, що все ще лякають своєю інакшістю. Таке накопичення світів з різними можливостями сприймається у тексті як елемент не просто випробування, але й казкова можливість самореалізації для когось, нехай і

фантастична. Паралельні світи Ізі Едуджіан існують виключно для того, щоб підкреслити неповторність ідентичності якогось персонажа.

Окрім того, акваріум змушує Вашингтона ставити собі питання про своє місце у світі, про обмежені можливості, які він має через своє походження, адже ідея та вся робота над акваріумом хоч і були його, але перш за все асоціюватимуться в публіки з діяльністю містера Гоффа. Без білого чоловіка, члена Королівської академії наук, Вашингтон не зміг би реалізувати свій проект.

Спустошення, яке він відчуває, думаючи про соціальну несправедливість, підкреслюється склом акваріума, за яким у холодному Лондоні плавають невідповідні клімату тропічні медузи та восьминоги.

Таким чином, акваріум стає шляхом до усвідомлення обмеженості власних можливостей, але, окрім того, способом познайомити світ із «іншим», показати його своїми очима широкій публіці та, можливо, змінити їх думку.

Висновки до другого розділу

Роман «Вашингтон Блек» не лише зосереджений на пошуку власної культурної ідентичності головного героя, але й пронизаний численними темами та прийомами, що розширюють його значення та глибину. Авторка, Ізі Едуджіан, майстерно вплітає в роман елементи постколоніального дискурсу, глобалізації та індивідуального пошуку себе.

Одним із центральних мотивів роману є тема рабства та його впливу на формування ідентичності героїв. Вашингтон Блек, як темношкірий раб, народжений на плантації, не має можливості знати своїх африканських коренів, що призводить до формування окремої рабської ідентичності. Ця рабська ідентичність постійно переплітається з транзитною культурною ідентичністю Вашингтона, яка формується та змінюється під впливом його подорожей та змін контексту та відображається в його постійному пошуку самоідентифікації та зміни свого ставлення до свого місця в світі, залежно від його нових досвідів та контексту.

У романі також розглядається тема передачі культурних традицій та пам'яті між поколіннями. Ті раби, що були народжені вільними, а потім захоплені та привезені на Барбадос, хоч і пам'ятають свою культуру і традиції, але не передають їх наступним поколінням, сприяючи стиранню цієї пам'яті у наступних поколіннях разом із рабовласниками, які змінюють імена та християнізують своїх рабів.

Ці раби пам'ятають свої корені, свою африканську спадщину, традиції та мову. Вони знають про свою історію і переживання своїх предків. Проте, рабовласники систематично намагаються позбутися цієї пам'яті, перетворюючи рабів на безіменних і безкорінних індивідів. Вони змінюють їхні імена, забороняють використовувати свою рідну мову і нав'язують їм християнську релігію.

Такі дії рабовласників спрямовані на знищення самоідентифікації рабів, на зміну їхнього світосприйняття та насадження інших цінностей і норм. Це є

спробою позбавити їх власного культурного багатства і зруйнувати зв'язок між поколіннями.

Для віднайдення своєї ідентичності після звільнення з рабства Вашингтон використовує подорожі та творчість. Малювання та створення акваріума стають для нього провідниками до власного «я», самовираженням та способом подолати психологічну травму, залишену рабством. Окрім того, він використовує свої можливості для ознайомлення білих людей із «іншим» для подолання упереджень і страхів.

Однак, роман Ізі Едуджіан «Вашингтон Блек» не обмежується лише пошуком ідентичності головного героя. Він також звертається до загальнолюдських цінностей, таких як свобода, доброта, справедливість і взаємоповага. Через переживання і дії героїв, читач роздумує над цими цінностями та їх важливістю у нашому сучасному світі.

В романі Ізі Едуджіан представлене велике розмаїття прийомів демонстрації ідентичності: особливості світосприйняття персонажа часто посилюються ситуативно та описами моря, природи, рослинності; накопичення різних світів сприяє зіставленню персонажів між собою; християнізація і ідентичність поставлені в паралель для зіставлень та осмислення; дитяча психологія, психологія раба, як і рабовласника надзвичайно деталізована у романі та пов'язана із процесами самоідентичності особистості та ін. Роман стає площиною численних зіставлень, на які авторка наштовхує свого читача. Ідеологія і ідентичність поєднуються у творі.

У контексті сучасного світу, де питання культурної розмаїтості, самоідентифікації та пошуку власного місця в суспільстві залишаються актуальними, роман «Вашингтон Блек» пропонує глибокі міркування та роздуми. Він показує, що процес пошуку ідентичності може бути складним і переповненим перешкодами, але в той же час, він підкреслює силу творчості, самовираження та здатність людини змінюватися та знаходити своє справжнє "я".

Роман «Вашингтон Блек» запрошує читача на емоційну подорож, де зустрічаються реальність і фантазія, минуле і сучасне, вільність і обмеження. Він ставить важливі питання про те, як наші життєві досвіди та контекст впливають на нашу ідентичність і як ми самі формуємо своє місце у світі.

Таким чином, роман «Вашингтон Блек» Ізі Едуджіан не лише розповідає захопливу історію головного героя, але й змушує нас задуматися про власну ідентичність, культурні цінності та важливість пошуку самого себе. Він перетинає кордони часу та простору, викликаючи у нас глибокі роздуми про те, хто ми є, звідки прийшли і куди йдемо.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЧИТАННЯ РОМАНУ В КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ НА УРОКАХ ПОЗАКЛАСНОГО ЧИТАННЯ ІЗ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

3.1. Актуальність прочитання роману для старших підлітків

У сучасному глобалізованому світі все більшого значення набуває визначення своєї культурної приналежності та вивчення культурної ідентичності. Література відіграє важливу роль у формуванні компетентностей, що допомагають школярам осмислювати свою культурну ідентичність на прикладі прочитаних творів.

Роман Ізі Едуджіан «Вашингтон Блек» зображає процес пошуку персонажем себе та своєї ідентичності. Герой роману описує значний період свого життя – від дитинства до дорослості, а читач може спостерігати зміни, які при цьому у ньому відбуваються.

Важливою є можливість прослідкувати не тільки маршрут подорожі, але й проаналізувати, яким чином Вашингтон використовує свою мандрівку та час після неї для самопізнання та розвитку, що постає неймовірно актуальним в контексті виїзду в інші міста чи області України, чи навіть за кордон та подекуди повернення сотень тисяч українських школярів через війну. Для них питання зміни місця проживання та внутрішніх змін, які цьому слідує, є невід'ємною частиною нової реальності, а література може допомогти у проживанні цієї реальності.

У цьому контексті важливим видається також обговорення дорослішання та неможливості повернення до минулого. Вашингтон не повертається на острів, де пройшло його дитинство. Острів змінився, там немає більше простої та зрозумілої системи, відомою Вашу. Так, ця система була несправедливою, жорстокою, засновувалася на пригнобленні та експлуатації. Вашингтон розуміє, що покидав жорстоке та небезпечне для нього місце, але крім того, він покидав

дорогу людину – Біг Кіт, знайомих, місця, де він ріс, а головне – відчуття стабільності та безпеки, яке на новому місці доведеться віднаходити заново.

І роман дає надію на віднайдення цих відчуттів. Через творчість і подорож, знайомства з новими людьми, віднаходження та прийняття власного «Я» Вашингтон Блек знаходить свою мету. Він бачить свій шлях як науковця і художника, усвідомлюючи труднощі, які йому доведеться подолати на цьому шляху. Він хоче показати світові свій акваріум, познайомити людей із новим для них, зазвичай прихованим підводним світом, з так званим «іншим», що подекуди лякає та відштовхує тривожною невідомістю, але водночас може заворожувати, якщо дізнатися більше.

Зустрічаючи нових людей, Вашингтон впевнюється у різноманітті світу, відкриваючи для себе не тільки різні культурні ідентичності, що складаються в ньому, але й важливість комунікації та діалогу між ними, дотримання спільних, загальнолюдських цінностей: доброти, терпіння, справедливості.

Роман також є важливим для розвитку мовленнєвих та читацьких компетентностей під час вивчення англійської мови як іноземної. На відміну від більшості літературних творів, наразі включених у шкільну програму, цей твір написано у 2018 році сучасною письменницею, тож він має нескладну, але актуальну лексику та може бути прочитаний учнями з рівнем володіння іноземною мовою на рівнях B1-B2 за загальноєвропейською шкалою мовної компетенції CEFR, що і очікується від випускників українських шкіл згідно з поточною шкільною програмою.

Таким чином, роман є хорошим вибором для прочитання та обговорення в рамках уроків позакласного читання на уроках зарубіжної літератури в старшій школі не тільки для обговорення змін, що відбуваються з головним героєм, але й для тренування навичок читання іноземною мовою, обміну думками з приводу дорослішання, пошуку себе та формування власної культурної ідентичності в умовах світового різноманіття.

3.2. План-конспект уроку позакласного читання за романом

Тема: Прагнення до свободи та пошук себе у романі Ізі Едуджіан «Вашингтон Блек»

Тип уроку: комбінований

Клас: 10

Ключові компетентності (наскрізні лінії):

- висловлює враження щодо прочитаного зв'язною українською мовою;
- користується іноземними порталами й виданнями сучасної літератури;
- читає твори іноземною мовою;
- виявляє здатність до абстрактного мислення (на різних етапах роботи з твором);
- установлює причиново-наслідкові зв'язки між подіями художнього твору, етапами еволюції героя, змінами ставлення до нього інших персонажів;
- здійснює пошукову діяльність, словесно оформлює результати дослідження;
- критично оцінює результати людської діяльності в природному середовищі, відображені у творах літератури;
- застосовує різні види інформації та читання;
- сприймає твори сучасної літератури в контексті культури країни, яку репрезентує художній твір;
- осмислює цінність життя і свободи;

Предметні компетентності:

- розуміє зв'язок творчості сучасного письменника з національними традиціями й тенденціями розвитку літератури, наводить приклади такого зв'язку в прочитаному творі;
- розповідає про основні події та персонажів прочитаних творів;
- формулює критерії художності;
- розрізняє твори класичної та масової літератури;

- аналізує й інтерпретує прочитані твори сучасності;
- визначає особливості індивідуального стилю авторки (на прикладі прочитаного твору);
- висловлює судження щодо порушених у творах питань та художніх образів;
- робить висновки про національне та загальнолюдське значення прочитаних творів;
- критично оцінює твори масової літератури;

Мета уроку:

- *навчальна* – розкрити особливості зображення розвитку персонажів у романі; проаналізувати роман, визначити особливості стилю авторки та різницю між творами сучасної та класичної літератури; спонукати учнів замислитися над людськими проблемами;

- *розвивальна* – розвивати навички вдумливого читання та аналізу тексту, характеристики героїв твору, розвивати асоціативне та логічне мислення учнів;

- *виховна* – виховувати чуйність і тактовність, повагу до інших і самоповагу.

Епіграф: «Свобода не в тому, щоб робити те, що хочеш, а в тому, щоб не робити того, чого не хочеш» Ж.-Ж. Руссо

Попереднє домашнє завдання: прочитати роман Ізі Едуджіан «Вашингтон Блек».

Обладнання: персональний комп'ютер, презентація, дошка.

Міжпредметні зв'язки: *історія* – обговорення історичного колориту роману; *географія* – обговорення місця народження і подорожей у романі; *філософія, психологія* – трактування та аналіз вчинків героїв.

Хід уроку

1. **Організаційний момент – 1 хв.**
2. **Вступне слово учителя – 1 хв.**

Доброго дня, учні. Сьогодні ми з вами зібралися для обговорення роману сучасної канадської письменниці Ізі Едуджіан «Вашингтон Блек». Що, на вашу думку, є найбільшою цінністю для героя роману?

- очікувана відповідь: свобода, пошук свободи.

Робота з епіграфом до уроку – 1 хв

Так, найвищою цінністю для Вашингтона Блека є свобода. Тому і епіграф до нашого сьогоднішнього уроку звучить як: «Свобода не в тому, щоб робити те, що хочеш, а в тому, щоб не робити того, чого не хочеш». Ці слова належать Жану-Жаку Руссо, франко-швейцарському філософу, письменнику і просвітителю. Чи погодився би Вашингтон із цими словами?

- очікувана відповідь: так, адже Вашингтон визначав свободу саме як можливість не робити те, чого не хочеться, не відповідати на питання, які не подобаються та іти туди, куди хочеться.

Гра «Так/Ні» на перевірку знання основних подій роману – 4 хв.

Ви, здається, дуже уважні читачі. Давайте це перевіримо це завдяки грі «Так/Ні». Маєте перед очима 10 тверджень, серед яких необхідно обрати правильні, а потім обґрунтувати свою відповідь.

Список тверджень:

1. Головного героя роману названо на честь героя Громадянської війни в США.
2. Вашингтон народився у Африці, у країні під назвою Дагомея.
3. Крістофер Уайльд є винахідником та прагне запустити власний літальний апарат.
4. Вашингтон має талант до малювання, але спершу намагається приховати це.
5. Батько Еразма та Крістофера понад 20 років досліджує Антарктиду.
6. Вашингтон вважав, що Тітч покинув його в таборі в Арктиці та повернувся на плантацію.
7. Пірнаючи з аквалангом, Танна зламала зап'ястя, тому має зробити перерву.

8. Після відміни рабства на Барбадосі Біг Кіт та інші раби з плантації повернулися до Африки.

9. Після переїзду до Лондона Вашингтон більше за все прагнув побудувати величезний акваріум під назвою “Ocean House”.

10. Крістофер Уайльд оселився у пустелі в Марокко.

Ключ:

1. Ні. Головного героя роману названо на честь героя Війни за Незалежність США.

2. Ні. Вашингтон народився у доках вже на Барбадосі.

3. Так. Крістофер Уайльд є винахідником та прагне запустити власний літальний апарат.

4. Так. Вашингтон має талант до малювання, але спершу намагається приховати це.

5. Ні. Батько Еразма та Крістофера понад 20 років досліджує Арктику.

6. Ні. Вашингтон вважав, що Тітч загинув у сніговій бурі в Арктиці.

7. Так. Пірнаючи з аквалангом, Танна зламала зап'ястя, тому має зробити перерву.

8. Ні. Після відміни рабства на Барбадосі Біг Кіт та інші раби з плантації пройшли програму навчання, деякі продовжили працювати на плантації, отримуючи за це платню, як Біг Кіт, інші покинули її.

9. Ні. Після переїзду до Лондона Вашингтон більше за все прагнув знайти Крістофера.

10. Так. Крістофер Уайльд оселився у пустелі в Марокко.

Визначення мети та запланованого результату уроку – 2 хв.

Ви прекрасно впоралися із завданням і довели, що є дуже уважними читачами. Подивіться, будь ласка, на екран, виходячи з теми уроку, чого ви очікуєте від нашої співпраці сьогодні?

- *очікувані відповіді: проаналізувати роман; схарактеризувати персонажів та їхній шлях до пошуку себе і прагнення до свободи в романі.*

3. Реалізація освітньої мети з допомогою відповідних методів і прийомів – два етапи:

а) вивчення нового матеріалу – 16 хв

Правильно, дякую вам за ваші відповіді, дійсно, ми сьогодні будемо аналізувати «Вашингтона Блека», але роман об'ємний і персонажів у ньому багато. З чиїх пошуків себе варто розпочати? Давайте розбиратись. Спробуємо спочатку проаналізувати персонажа Вашингтона Блека. Який він?

Вправа «Гроно» (опорне слово «Вашингтон») – (5 хв.)

- очікувані варіанти відповідей: художник, винахідник, вчений, звільнений раб, травмований, темношкірий, втікач із плантації, сильна особистість, прагне свободи.

Постановка проблемних запитань – (2 хв.)

Добре, а от ми згадали прагнення до свободи. Як воно реалізується у Вашингтона?

- можливі відповіді: він втікає з рабства на плантації та намагається побудувати власне життя, знайти, чим йому подобається займатися. Бореться з мисливцем за рабами-віткачами, щоб залишатися вільною людиною. Знаходить різну роботу та намагається жити так, як він вважає живуть вільні люди. Розроблює акваріум, щоб показати світові те, що його захоплює. Хочє знайти Тімча, щоб розібратися зі своїм минулим.

Евристична бесіда – (9 хв.)

Молодці, тобто ми доходимо до того, що Вашингтон намагається зрозуміти і знайти себе в романі, змінюючись від хлопчика-раба на плантації на початку до дослідника-винахідника акваріуму. Чи змінюються так само інші персонажі твору? Ким стають вони? Давайте створимо схему, аби проілюструвати зміни у характерах персонажів.

Прогнозований варіант схеми:

Схема 3.1

Вашингтон

Раб на плантації

Помічник Тітча

Утікач

Кухар

Кур'єр

Вчитель малювання

Вчений-винахідник акваріуму

Схема 3.2

Крістофер

Вчений-винахідник аеростата

Викрадач раба

Член Аболіціоністської спілки

Винахідник-фотограф у пустелі

Схема 3.3

Біг Кіт

Жителька країни Дагомея

Рабиня на плантації

Робітниця на плантації

Схема 3.4

Танна

Дівчина змішанного походження

Аквалангістка

Художниця

- евристичні запитання, що можуть допомогти сформувати таблицю:

- Ким є Вашингтон на початку твору? Як змінюється його життя після зустрічі з Крістофером?

- Чи могли Крістофер і Вашингтон самотійно покидати плантацію разом? Чому?

- Які професії змінює Ваш у Новій Шотландії? Що в результаті стає для нього великим та важливим проєктом?

- Що об'єднує та відрізняє Ваша та Біг Кіт на плантації?

- Хто краще розуміє Ваша, Тімч чи Танна? Що допомагає дівчині розуміти Вашингтона?

Фізкультхвилинка – 1 хв.

б) застосування вивченого – 7 хв.

Вправа «Вільний мікрофон» – 7 хв.

Навіщо потрібна така кількість подорожей у романі? Чому авторка так детально їх описує?

- очікувана відповідь: подорожі є символом пошуку себе, проходження дорогою життя. Головний герой змінюється, перестає бути рабом і щоб зрозуміти, як жити далі, він шукає себе.

Чи цей роман відрізняється від творів класичної літератури, які ви зазвичай читаете на уроках? Чи відчули ви, що він був написаний всього декілька років тому?

- очікувана відповідь: роман не сильно відрізняється від творів, які зазвичай читаються на уроках зарубіжної літератури. Він більш динамічний, ніж твори, написані декілька століть тому, має дуже короткі описи, а мова авторки проста і не містить архаїзмів.

4 . Діагностика – 5 хв.

Із розумінням свободи для Вашингтона ми розібралися, а що таке свобода для Крістофера Уайльда? Чи розуміють вони свободу однаково?

- очікувана відповідь: Свобода для Крістофера схожа на свободу для Вашингтона. Він також вважає, що вільна людина може сама обирати, куди їй іти і що робити. Крістофер знаходить свою свободу в пустелі, де він може займатися своїми винаходами, як колись його батько.

5. Формулювання висновків – 3 хв.

Тож, давайте подумаємо, чи справдилися ваші очікування від цього уроку? Що було для вас новим, а що ви вже знали до цього? Що сподобалось/не сподобалось? Про що б ви хотіли дізнатися більше?

6. Надання домашнього завдання, а також рекомендацій щодо його виконання. – 3 хв.

Домашнє завдання скласти паспорт твору (за зразком мал. 3.1)

Пам'ятка №12. ПАСПОРТ ТВОРУ	
■ Автор/авторка твору:	■ Образи-персонажі:
■ Назва твору :	■ головні образи-персонажі —
■ Вид літератури, до якого належить твір (епос, лірика, драма, ліро-епос):	■ другорядні образи-персонажі —
■ Жанр твору:	■ Інші види образів (образ-пейзаж, образ-портрет, образ-інтер'єр; зорові, слухові, тактильні образи тощо):
■ Тема твору:	■ Особливості мови твору, приклади засобів художньої виразності:
■ Ідея твору:	

Малюнок 3.1. Зразок складання паспорта твору

7. Підведення підсумків, оцінювання та самооцінювання роботи учнів на уроці – 1 хв.

Як ви оцінюєте свою роботу на уроці? Чого досягли за урок?

Допоміжні критерії - активність, виступи, аргументованість відповідей, поведінка.

Список використаної літератури

1. Edugyan E. Washington Black / Edugyan. – New York: Alfred A. Knopf, 2018. – 333 с.
2. Коновалова М. В. 10 клас. Зарубіжна література. Розробки уроків для вчителів. Мій конспект / М. В. Коновалова. – Київ: Основа, 2018. – 128 с.
3. Навчальна програма з курсу «Зарубіжна література» для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання «Зарубіжна література. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 10-11 класи. Профільний рівень».

Висновки до третього розділу

Оскільки в сучасній середній загальноосвітній школі в Україні проблема глобалізації, ідентичності особистості та постколоніального дискурсу становить значний компонент, то цей роман Ізі Едуджан легко вплітається в уже існуючу ідеолого-дидактичну схему викладання. Цей роман може бути надзвичайно корисним учням старшої школи для прочитання та обговорення на уроках позакласного читання із зарубіжної літератури.

Відзначимо, що роман Ізі Едуджан "Вашингтон Блек" є сучасним твором, написаним нещодавно та сучасною авторкою. Його стиль має незастарілу та просту лексику, що робить його підходящим для тренування компетентностей, пов'язаних із читанням та розумінням текстів іноземною мовою. Це може сприяти розвитку мовленнєвих навичок учнів, а також спонукати їх до подальшого самостійного читання іноземної літератури.

Роман "Вашингтон Блек" порушує важливі питання, які є актуальними для сучасних українських підлітків. Він пропонує читачам подорож у світ пошуку себе, розкриваючи теми творчості та самовираження, які формують особистість та культурну ідентичність. У чергових роздумах головного героя ми можемо відчутти його потяг до свободи, його бажання створити власне місце у світі та знайти сенс у житті. Роман також пронизаний важливими загальнолюдськими цінностями, такими як доброта, справедливість, гідність та взаємоповага.

Читаючи роман "Вашингтон Блек", учні можуть більше усвідомити важливість пошуку власного місця у світі, розвитку творчих здібностей та здатності самовираження. Також, цей твір надасть можливість учням глибше зрозуміти поняття культурної ідентичності та впливу глобалізації на сучасне суспільство. Через обговорення історії головного героя та його пошуків, учні зможуть поділитися власними враженнями, думками та роздумами, що сприятиме формуванню їхнього критичного мислення та розвитку комунікативних навичок.

Крім того, роман "Вашингтон Блек" може викликати учнів до роздумів про загальнолюдські цінності, які є важливими для будь-якої культури та суспільства. Ці цінності, такі як доброта, справедливість і взаємоповага, можуть бути розглянуті в контексті життєвих випробувань головного героя, а також у контексті сучасного світу, де цінності часто піддаються випробуванням.

Завдяки цьому роману, учні матимуть можливість зануритися в захопливий світ літератури, розширити свій словниковий запас, розвинути критичне мислення та поглибити розуміння важливих суспільних та культурних питань. Така форма навчання стимулює творчість учнів, а також допомагає розвивати їхню особистість та сприймати світ усвідомлено та критично. Вивчення роману "Вашингтон Блек" на уроках позакласного читання із зарубіжної літератури може стати важливим кроком у формуванні учнів як грамотних читачів, критичних мислителів та активних учасників суспільства.

Загалом, роман "Вашингтон Блек" Ізі Едуджан є цікавим та актуальним літературним твором, який може збагатити навчальний процес та вплинути на особистісний розвиток учнів. Використання його у позакласному читанні може створити стимулююче середовище для активного діалогу, рефлексії та творчого розвитку учнів, сприяючи їхньому зростанню як освічених та емпатичних громадян.

ВИСНОВКИ

Протягом життя людина намагається зрозуміти своє призначення та місце у світі, а також знайти свою соціальну роль. Для досягнення цієї мети необхідні чіткі уявлення про навколишній світ і можливість ідентифікувати певну соціальну групу, яка відповідає її потребам, що є важливою складовою культурної ідентичності індивіда, що визначається його зв'язком з культурою, традиціями та цінностями.

Культурна ідентичність – це одна з найбільш важливих тем, яка відображає те, хто ми є як індивіди і як частини соціуму. У романі "Вашингтон Блек" Ізі Едудж'ян розглядає різноманітні аспекти культурної ідентичності через призму головного героя Вашингтона, який є рабом на плантації на острові Барбадос, де він зазнав жорстокого поводження, та інших персонажів, яких він зустрічає як на плантації, так і під час подорожі, що є основною частиною сюжету.

Незважаючи на жорстокі обставини, Вашингтон розпочинає свій шлях до формування культурної ідентичності. Він виявляє сильний дух та бажання розширити свої знання та світогляд, що веде його до зустрічі з англійським науковцем та братом господаня Крістофером, який впливає на його освіту та розвиток. Під його керівництвом Вашингтон починає досліджувати науку та техніку, що розкриває перед ним нові горизонти його розуміння світу.

Протягом своєї подорожі, Вашингтон зустрічається з різними культурами та спілкується з людьми різних расових та етнічних груп. Ці зустрічі та досвіди розширюють його горизонти та сприяють формуванню його транзитної культурної ідентичності. Його подорожі від плантації на Барбадосі до різних країн та континентів, таких як Канада, США, Марокко та Велика Британія, дають йому можливість зануритися в різноманітні культури і звичаї.

Вашингтон знаходиться в постійному конфлікті між своїм минулим як раба та пошуком свого місця в світі як вільної особистості. Він намагається зберегти свою культуру та історію, використовуючи різні методи. Малювання стає для нього важливим способом вираження себе і збереження пам'яті про свої

корені. Створення акваріума стає символом його зв'язку з морем та природою, а також способом втілення його бажання відкрити нові горизонти.

Транзитна культурна ідентичність Вашингтона відображається в його змішаному сприйнятті світу і себе. Він стикається з різними цінностями, традиціями та стереотипами різних культур, і це впливає на його спосіб сприйняття та розуміння світу. Вашингтон навчається пристосовуватися до нових середовищ, але при цьому також не втрачає своїх коренів і традицій.

Крізь пригоди і перипетії свого життя, Вашингтон розвивається як особистість і знаходить своє місце у світі. Він стає самодостатнім та незалежним, зберігаючи при цьому свою культурну спадщину і віру в свої корені. Вашингтон Блек стає символом того, як людина може перетнути кордони культур та стати унікальним злиттям різних досвідів і світоглядів, що розширюють її горизонти.

Однак, необхідно відзначити, що шлях до збереження культурної ідентичності є складним і супроводжується численними викликами. Вашингтон стикається з упередженнями, дискримінацією та стереотипами, які перешкоджають йому повністю виражати себе і впевнено існувати у світі. Він змушений боротися з цими перешкодами, але завдяки своїй силі духу і відданості своїм кореням, він не здається і продовжує йти вперед.

У цьому дослідженні було проаналізовано, як Вашингтон намагається віднайти свою культурну ідентичність, незважаючи на жорстокі умови рабства та пригнічення, які йому доводиться зазнавати. Розглянуто, які методи він використовує, щоб зберегти свою культуру та історію, включаючи подорож, творчість та науковий проект у вигляді акваріуму.

Рабство значним чином впливає на культурну ідентичність. Коли людина позбавлена свободи і примушена жити і працювати в умовах насильства та експлуатації, вона втрачає контакт зі своєю культурною спадщиною і традиціями.

Багато постколоніальних країн стикалися з рабством, у тому числі Барбадос, де відбувається дія роману, і велика частина їх населення складається з нащадків рабів, які були примусово перевезені з Західної Африки. Хоча рабство

як інститут скасовано давно, його наслідки впливають на формування культурних ідентичностей і донині. У романі Ізі Едуджіан досліджує досвід та культурну ідентичність афроамериканців у різних умовах, і намагається показати, як расовий аспект впливає на формування особистостей персонажів.

Аналіз показав, що рабська система, у якій був народжений та формувався як особистість Вашингтон, привела до формування у нього окремої рабської культурної ідентичності, адже він нічого не пам'ятає про культурну ідентичність своїх африканських предків.

Окрім того виявлено, що оскільки Вашингтон народився на плантації як раб, але у своїй подальшій подорожі відвідав багато різних країн, зустрічався з різними культурами та спілкувався з людьми різних расових та етнічних груп, це сприяло формуванню його транзитної культурної ідентичності, яка є змішанням різних культурних елементів та сприйняття світу через призму багатоманітних досвідів.

Було також розглянуто вплив соціально-політичних чинників, у тому числі рабства як системи на тих, хто не був народжений на плантації та мав до того сформовану африканську культурну ідентичність. На прикладі персонажа Біг Кіт визначено, що раби, які народилися вільними, але потім були захоплені та привезені на Барбадос, пам'ятають свою культуру та традиції, але не передають їх майбутнім поколінням, сприяючи стиранню цієї пам'яті в наступних поколіннях.

Щоб знайти власну ідентичність після звільнення з рабства, Вашингтон використовує подорожі та творчість. Малювання та створення акваріума стають провідниками власного «я» та способом подолання психологічної травми, залишеної рабством. Крім того, він використовує свої здібності, щоб познайомити білих людей з «іншими», щоб подолати упередження та страхи.

Дослідження показало, що Ізі Едуджіан через героя Вашингтона досліджує важливу тему культурної ідентичності та її збереження в умовах жорстокого пригнічення. Вона демонструє, що незважаючи на складні умови, людина може

зберегти свою культуру та ідентичність, якщо вона має сильний дух та віру в свої корені.

Роман "Вашингтон Блек" Ізі Едуджіан допомагає нам зрозуміти важливість збереження культурної ідентичності, незалежно від обставин. Він нагадує нам, що наша культурна спадщина формує нашу унікальну особистість і є джерелом сили та впевненості. Крізь пригоди Вашингтона ми бачимо, як важливо бути вірним собі, визнавати й приймати свої корені і творити свій власний шлях, незважаючи на перешкоди.

Таким чином, роман "Вашингтон Блек" нагадує нам, що культурна ідентичність є цінним скарбом, який потрібно зберігати і берегти. Вона допомагає нам зрозуміти себе, знайти наше місце у світі і зберегти зв'язок з нашими коренями. І навіть у найскладніших обставинах, ми можемо знайти силу відновити, розширити і відтворити нашу культурну ідентичність, роблячи наш світ багатшим і різноманітнішим. Цей твір допомагає нам краще зрозуміти те, що означає бути людиною та як важливо зберігати свою історію і культуру незалежно від обставин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрашкевічус Г. 1. Культурна ідентичність у процесі розвитку полікультурного середовища / Г. Абрашкевічус. // Наукові записки Національного університету «Острозька академія».. – 2014. – №14. – С. 26–33.
2. Горенко І. В. 1. Пам'ять жанру і наративні функції оповідей рабів у афро-американському художньому дискурсі другої половини ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.01.06 "теорія літератури" / Горенко І. В. – Київ, 2015. – 23 с.
3. Горенко І. В. 2. Сюжетно-композиційні особливості оповідей рабів кінця ХVІІІ – першої половини ХІХ століття / І. В. Горенко. // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. – 2013. – С. 241–250.
4. Коновалова М. В. 10 клас. Зарубіжна література. Розробки уроків для вчителів. Мій конспект / М. В. Коновалова. – Київ: Основа, 2018. – 128 с.
5. Костюк Н. Природа аболіціонізму республіканської партії (1854–1860 рр.) / Н. Костюк. // Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя Вісник студентського наукового товариства. – 2010. – №6. – С. 235–239.
6. Літвинчук Т. В. До питання української ідентичності у романі Т. Пахомової «Схизматик. Діти Каїна» / Т. В. Літвинчук. // Тези VII Всеукраїнських наукових читань за участю молодих учених «Філологія ХХІ століття: нові дослідження і перспективи». – 2023. – С. 94–95.
7. Павличко С. Д. Лабіринти мислення. Інтелектуальний роман сучасної Великобританії / С. Д. Павличко. – Київ: Наукова думка, 1993. – 104 с.
8. Павлишин М. Козаки в Ямайці / М. Павлишин. // Слово і час. – №4. – С. 65–71.
9. Танчер В. В. Культурна ідентичність в полікультурному суспільстві / В. В. Танчер. // Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. – 2019. – №4. – С. 271–285.
10. Черевко А. С. 4. Функціональна роль архетипу острова у розкритті ідеї роману "Володар Мух" Вільяма Голдінга / А. С. Черевко. // Ніжинський

державний університет імені Миколи Гоголя Вісник студентського наукового товариства. – 2018. – №18. – С. 105–110.

11. Achilles J. (Trans)Formations of cultural identity in the English speaking world / J. Achilles, K. Lubbers. – Heidelberg: Winter, 1998. – 324 с.

12. Agung R. Trauma in Washington Black's Character as Seen in Esi Edugyan's Washington Black / R. Agung, N. A. Saktiningrum. // Lexicon. – 2020. – №7. – С. 256–262.

13. Analyzing the Notion of Unhomeliness and Othering in Esi Edugyan's Washington Black / S. Batool, M. Javed, M. Fatima, N. Fatima. // Global Media and Social Sciences Research Journal. – 2021. – №2. – С. 48–55.

14. Andrews W. Slave narratives / W. Andrews, J. Gronniosaw, O. Equiano. – New York: Library of America, 2000. – 1035 с.

15. Ashcroft B. The Post-Colonial Studies Reader / B. Ashcroft, G. Griffiths, H. Triffin. – London: London and New York, 1995. – 526 с.

16. Bailey Nurse D. Revival: an anthology of Black Canadian writing / Bailey Nurse. – Toronto: McClelland & Stewart, 2006. – 383 с.

17. Balutansky K. M. Caribbean creolization: reflections on the cultural dynamics of language, literature, and identity / Balutansky. – Gainesville: Univ. Press of Florida, 1998. – 193 с.

18. Beck M. S. Current Critical Perspectives in Literature, Film, and Cultural studies / Beck. // Ilha Desterro. – 2017. – №70. – С. 11–16.

19. Beloved: Eight black female writers and thinkers on Toni Morrison's life and legacy [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2019/08/09/eight-black-women-including-michelle-obama-toni-morrison-s-life-legacy/>.

20. Bičakčić I. Trans-)Formation of cultural identity through political violence in postcolonial literature / Bičakčić. – Trier: WVT, 2010. – 169 с.

21. Black A. Voices: Canadian writers of African descent / Black. – Toronto: Harper Perennial, 2002. – 142 с.

22. Brock C. Cultural identity and educational policy / Brock. – London: Croom Helm, 1985. – 350 c.
23. Bryce B. Lacan and race: racism, identity, and psychoanalytic theory / B. Bryce, D. Sheinin. – Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2021. – 294 c.
24. Bryce B. Race and transnationalism in the Americas / B. Bryce, D. Sheinin. – Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2020. – 294 c.
25. Carrera-Suárez I. Negotiating singularity and likeness: Esi Edugyan, Lawrence Hill and Canadian Afrodiasporic writing / Carrera-Suárez. // *European Journal of English Studies*. – 2017. – C. 159–173.
26. Chevannes B. Rastafari and other African Caribbean worldviews / Chevannes. – New Brunswick, N.J.: Rutgers Univ. Press, 1998. – 282 c.
27. Childs P. Post-colonial theory and literatures: African, Caribbean and South Asian / P. Childs, J. Weber, P. Williams. – Trier: WVT, 2006. – 336 c.
28. Cooper B. Diaspora, gender and identity: Twinning in three diasporic novels / Cooper. // *A Journal of English Studies*. – 2008. – №25. – C. 51–65.
29. Cuder-Domínguez P. Oblique Kinds of Blackness in Esi Edugyan's "Half Blood Blues" / Cuder-Domínguez. // *Atlantis, AEDEAN: Asociación española de estudios anglo-americanos*. – 2017. – C. 89–104.
30. Daniels P. J. Understanding American fiction as postcolonial literature: literature in the historical development of a fluctuating cultural identity / Daniels. – Lewiston: Mellen Press, 2011. – 161 c.
31. Davies D. Terrestrial Humanism and the Weight of World Literature: Reading Esi Edugyan's *Washington Black* / Davies. // *The Cambridge Journal of Postcolonial Literary Inquiry*. – 2021. – №8. – C. 1–23.
32. Davis C. The slave's narrative / Davis. – Oxford: Oxford Univ. Press, 1985. – 342 c.
33. Dayal S. New cosmopolitanisms, race, and ethnicity: cultural perspectives / S. Dayal, E. Luczak, A. Pochmara. – Berlin: De Gruyter, 2019. – 300 c.
34. De Vos G. A. . Ethnic identity: Cultural continuities and change / De Vos. – Palo Alto, California: Mayfield, 1975. – 395 c.

35. Edugyan E. *Dreaming of Elsewhere Observations on Home* / Edugyan. – Edmonton: The University of Alberta Press, 2014. – 35 с.
36. Edugyan E. *Out of the sun: on race and storytelling* / Edugyan. – Toronto, Ontario: Anansi, 2022. – 236 с.
37. Edugyan E. *Washington Black* / Edugyan. – New York: Alfred A. Knopf, 2018. – 333 с.
38. Edugyan E. *The place in between: An Interview with Esi Edugyan* / E. Edugyan, M. Mengiste. // *Callaloo*, The Johns Hopkins Univ. Press. – 2013. – С. 46–51.
39. Elswit S. *The Caribbean story finder: a guide to 438 tales from 24 nations and territories, listing subjects and sources* / Elswit. – Jefferson, North Carolina: McFarland & Company, Inc., Publishers, 2017. – 308 с.
40. Esi Edugyan [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.lyceumagency.com/speakers/esi-edugyan/>.
41. Fielding R. *Multilingualism, identity and interculturality in education* / Fielding. – Singapore: Springer, 2022. – 210 с.
42. Fisch A. *The Cambridge companion to the African American slave narrative* / Fisch. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2007. – 266 с.
43. Friedman J. *Cultural identity and global process* / Friedman. – London: Sage, 1994. – 270 с.
44. Frątczak-Dąbrowska M. *From Racial Difference to Racial Indifference: The NeoLiberal Narrative and Its Colonial Legacy Through the Example of Washington Black (2018) by Esi Edugyan* / Frątczak-Dąbrowska. // *Nordic Journal of English Studies*. – 2021. – №20. – С. 62–80.
45. Gilroy P. *The black Atlantic: modernity and double consciousness* / Gilroy. – Cambridge: Harvard Univ. Press, 1999. – 261 с.
46. Graham M. *The Cambridge companion to the African American novel* / Graham. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2004. – 315 с.
47. Gross K. *Canadian literatures* / K. Gross, J. Zimmermann. – Trier: WVT, 2012. – 254 с.

48. Hall S. Questions of cultural identity / Hall. – London: Sage, 2012. – 98 c.
49. Henighan S. When Words Deny the World : The Reshaping of Canadian Writing / Henighan. – Erin: Porcupine's Quill, 2002. – 211 c.
50. Hill Collins P. Black feminist thought: knowledge, consciousness, and the politics of empowerment / Hill Collins. – New York: Routledge, 2009. – 357 c.
51. Hogan P. Colonialism and cultural identity: crises of tradition in the anglophone literatures of India, Africa, and the Caribbean / Hogan. – Albany: State Univ. of New York Press, 2000. – 353 c.
52. Hubbard D. Recovered writers, recovered texts: race, class and gender in Black women's literature / Hubbard. – Knoxville: Univ. of Tennessee Press, 1997. – 171 c.
53. Huggins N. Black Odyssey: the Afro-American ordeal in slavery / Huggins. – New York: Vintage Books, 1990. – 250 c.
54. Irma A. The Reflection of Cultural Trauma in the Context of Slavery Toward Black People in Esi Edugyan's Novel Washington Black / Irma. – Jakarta: Universitas Darma Persada, 2019. – 57 c.
55. Jacobs H. Incidents in the life of a slave girl / Harriet Jacobs // The Norton Anthology of literature by women / [ed. by Sandra M. Gilbert, Susan Gubar]. – New York, London : W. W. Norton & Company. – Second edition. – 1996. – P. 461–465.
56. Jadhav J. Book Review on Esi Edugyan's Washington Black / Jadhav. // Contemporary Literary Review India. – 2019. – C. 137–142.
57. Kwame Appiah. Identity, Authenticity, Survival: Multicultural societies and social reproduction / Kwame Appiah. – Princeton: Princeton University Press, 1994. – 163 c.
58. Lewis R. Feminist Postcolonial Theory / R. Lewis, S. Mills. – New York: Routledge, 2003. – 766 c.
59. Little B. Why Bibles Given to Slaves Omitted Most of the Old Testament [Электронный ресурс] / Becky Little // History. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.history.com/news/slave-bible-redacted-old-testament>.

60. Maggio J. 'Can the Subaltern Be Heard?': Political Theory, Translation, Representation / Maggio. // *European Journal of International Security*. – 2018. – №3. – C. 281–299.
61. Medovarski A. *Settling down and settling up: the second generation in Black Canadian and Black British women's writing* / Medovarski. – Toronto: University of Toronto Press, 2019. – 196 c.
62. Misrahi-Barak J. *Revisiting slave narratives* / Misrahi-Barak. – Montpellier: Presses Univ. de la Méditerranée, 2005. – 574 c.
63. Mitchell A. *The freedom to remember: narrative, slavery, and gender in contemporary Black women's fiction* / Mitchell. – New Brunswick: Rutgers Univ. Press, 2002. – 179 c.
64. Muñoz-Calvo M. *New trends in translation and cultural identity* / Muñoz-Calvo. – Newcastle: Cambridge Scholars Publ, 2008. – 459 c.
65. Niezen R. *A world beyond difference: cultural identity in the age of globalization* / Niezen. – Malden, Mass.: Blackwell, 2004. – 225 c.
66. Nischik R. M. *History of literature in Canada: English-Canadian and French-Canadian* / Nischik. – Rochester: Camden House, 2008. – 605 c.
67. Norquay G. *Across the margins: Cultural identity* / G. Norquay, G. Smyth. – Manchester: Manchester University Press, 2002. – 224 c.
68. Nwankwo I. K. *Black cosmopolitanism: racial consciousness and transnational identity in the nineteenth-century Americas* / Nwankwo. – Philadelphia: Univ. of Pennsylvania Press, 2005. – 291 c.
69. Parrish S. *Epistemologies of the Coast: From Columbus to Esi Edugyan's "Washington Black"* / Parrish. // *Iperstoria*. – 2022. – №19. – C. 11–29.
70. Phillips Casteel S. *Jazz Fiction and the Holocaust: Reading History for Clues in the Novels of John A. Williams and Esi Edugyan* / Phillips Casteel. // *Holocaust and Genocide Studies*. – 2020. – №34. – C. 206–224.
71. Pulis J. W. *Religion, diaspora, and cultural identity : a reader in the Anglophone Caribbean* / Pulis. – Amsterdam: Gordon and Breach, 1999. – 417 c.

72. Riss A. Race, slavery, and liberalism in nineteenth-century American / Riss. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – 238 c.
73. Rushdy A. Neo-slave narratives: studies in the social logic of a literary form / Rushdy. – New York: Oxford Univ. Press, 1999. – 286 c.
74. Samuels S. The culture of sentiment: race, gender, and sentimentality in nineteenth-century America / Samuels. – New York: Oxford Univ. Press, 1992. – 349 c.
75. Sando J. Pueblo profiles: cultural identity through centuries of change / Sando. – Santa Fe, NM: Clear Light Publ, 1998. – 324 c.
76. Schmidt C. Postblack aesthetics: the freedom to be black in contemporary African American fiction / Schmidt. – Heidelberg: Universitätsverlag Winter, 2017. – 303 c.
77. Schäfer S. Edugyan, Esi / Schäfer. – Stuttgart: J.B. Metzler, 2021. – 216 c. – (Kindlers Literatur Lexikon (KLL)).
78. Spaulding A. Re-forming the past: history, the fantastic, and the postmodern slave narrative / Spaulding. – Columbus: The Ohio State University Press, 2005. – 148 c.
79. Stanley-Niaah S. N. Dancehall: from slave ship to ghetto / Stanley-Niaah. – Ottawa: Univ. of Ottawa Press, 2010. – 238 c.
80. Sugars C. C. Canadian literature and cultural memory / Sugars. – Toronto: Oxford Univ. Press, 2014. – 493 c.
81. Taylor C. Politics of recognition / Taylor. – Princeton: Princeton University Press, 1994. – 175 c.
82. Tiffin H. Post-Colonial Literatures and Counter-Discourse / Tiffin. // Kunapipi. – 1987. – №9. – С. 17–34.
83. Williams H. A. American Slavery: A Very Short Introduction / Williams. – Oxford: Oxford University Press, 2014. – 160 c.
84. Young, Robert J. C. Postcolonialism: A Very Short Introduction / Young, Robert. – Oxford: Oxford University Press, 2020. – 194 c.

ABSTRACT

This master thesis examines various aspects of cultural identity in Esi Edugyan's novel "Washington Black." The novel explores the experiences of an enslaved African boy named George Washington Black, who is nicknamed "Wash," and his journey towards freedom and self-discovery. The novel is set in the 19th century and spans several continents, including Barbados, Canada, and Morocco.

Using a postcolonial lens, this thesis explores how Edugyan represents Wash's cultural identity in the novel, particularly in relation to his African heritage and his experiences as an enslaved person. The thesis argues that the novel shows how Wash's cultural identity is shaped by a complex set of factors, including his experiences of violence and exploitation, his relationships with other characters, and his exposure to different cultures and environments.

The study investigates how the protagonist, Washington Black, searches for his cultural identity as a former slave born on a plantation, and how his experience as an African American affects his sense of self.

One of the key themes explored in the thesis is the role of race and racialization in shaping Wash's cultural identity. The thesis argues that Edugyan shows how Wash's experiences of racism and racialization have a profound impact on his sense of self and his understanding of the world around him. Through Wash's experiences, the novel highlights the enduring legacy of slavery and racism in shaping the cultural identity of Black people.

The thesis explores how the legacy of slavery and colonization has influenced the formation of cultural identity for African Americans and other post-colonial communities. It also analyses the role of art, travel, and creative expression in the protagonist's journey of self-discovery.

Another theme explored in the thesis is the importance of community and belonging in shaping cultural identity. The thesis argues that the novel shows how Wash's relationships with other characters, particularly with his mentor Titch, are crucial in shaping his sense of self and his cultural identity. The thesis also explores

how Wash's relationships with other characters reflect broader themes of colonialism, power, and agency.

The study concludes that Edugyan's novel portrays the complexity and diversity of cultural identities, as well as the ongoing impact of historical injustices on contemporary cultural formations.

Overall, this thesis demonstrates how Edugyan's novel "Washington Black" offers a nuanced exploration of cultural identity, highlighting the complex and multifaceted ways in which cultural identity is shaped by a range of historical, social, and cultural factors. The thesis also shows how the novel contributes to broader discussions about the enduring legacy of colonialism, slavery, and racism in shaping the cultural identity of Black people.